

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Integrace dětí z institucionální péče do samostatného života

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Kateřina Krejčová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Adéla Mojžíšová Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem **Integrace dětí z institucionální péče do samostatného života** jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 1. 6. 2020

.....

Kateřina Krejčová

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce, doc. PhDr. Adéle Mojžíšové, Ph.D., za cenné rady, vstřícný přístup, podporu a metodické vedení, které mi poskytla během zpracovávání bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat mladým dospělým, kteří mi dali svolení ke zveřejnění popisu jejich života, a ředitelce dětského domova za možnost realizovat výzkum. V neposlední řadě patří poděkovala mé rodině za nekonečnou podporu.

Integrace dětí z institucionální péče do samostatného života

Abstrakt

Opuštění ústavní výchovy je pro mladé dospělé významným milníkem. Po opuštění ústavu se mohou ocitnout úplně sami na okraji společnosti. Proto se tato práce zabývá právě životem mladých dospělých po skončení ústavní výchovy. Mapuje jejich kroky po několika letech samostatného života.

Práce se zabývá problematikou ukončení ústavní výchovy a následným samostatným životem mladých dospělých. Cílem bakalářské práce je zjistit, jak jsou mladí dospělí připravováni na přechod do samostatného života. Práce dále zjišťuje, jak se proces integrace daří a jaké nástroje jsou používány pro jeho usnadnění. Rozdělena je práce na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou definovány základní pojmy. Prvním pojmem je sociální pracovník. Ten je zde uváděn ve všech podobách, se kterými se mladý dospělý může setkat při opuštění ústavní péče. Dále je zde definována ústavní výchova. Její jednotlivé typy a rozdělení. Práce definuje cílovou skupinu, tedy mladé dospělé. V samostatné kapitole se práce věnuje dětskému domovu a fázi odchodu ze zařízení s ohledem na cíl práce. Jsou zde zmapovány některé projekty zaměřené na podporu integrace dětí z institucionální péče do samostatného života. V rámci výzkumu byla zvolena kvalitativní metoda sekundární analýzy dokumentů mladých dospělých, kteří zařízení ústavní výchovy opustili. Tato analýza má ukázat úspěšnost mladých dospělých v samostatném životě. V práci je uvedena současná podoba jejich života. Výzkumné výsledky ukazují zapojení do projektu. Součástí je i vyhodnocení znalostí po absolvování projektu, který má se samostatným životem pomoci. Z výzkumu vyplývá, že i přes rovnost šancí, kterou se dětský domov snažil dětem během let strávených v ústavní péči připravit, se samostatného života každý chopil jinak. Je zde patrné, že záleží nejen na možnostech a šancích, ale také na osobním postoji každého mladého dospělého, jeho návycích a zázemí, ze kterého do ústavní výchovy přichází. Přes individuální přístup a respektování potřeb jednotlivých mladých dospělých zařízení i pracovníky speciálních programů, se ne každému mladému dospělému podaří po opuštění dětského domova začít žít úspěšný a spokojený život.

Klíčová slova: institucionální péče; mladý dospělý; sociální pracovník; samostatný život; integrace

Integration of Children from Institutional Care to Independent Life

Abstract:

Leaving institutional care is an important milestone for young adults. After leaving the institute, they may find themselves completely on the fringes of society. Therefore, this work deals with the life of young adults after the end of institutional education. It maps their steps after several years of independent living.

The work deals with the issue of completion of institutional education and subsequent independent life of young adults. The aim of the bachelor thesis is to find out how young adults are prepared for this transition to independent living. The work also finds out how the integration process is doing and what tools are used to facilitate it. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part defines the basic concepts. The first concept is a social worker. It is presented here in all the forms that a young adult may encounter when leaving institutional care. Institutional education is defined here. Its individual types and divisions. Furthermore, the work defines the target group of young adults. In a separate chapter, the work deals with the children's home and the phase of leaving the facility with regard to the goal of the work. Some projects aimed at supporting the integration of children from institutional care into independent living are mapped here. Within the research, a qualitative method of secondary analysis of documents of young adults who left institutional care was chosen. This analysis is intended to show the success of young adults in independent living. The work presents the current form of their lives. The research results show involvement in the project. It also includes the evaluation of knowledge after completing a project that is to help with independent living. Research shows that, despite the equal opportunities that the children's home tried to prepare for children during their years in institutional care, everyone took a separate life differently. It is obvious that it depends not only on the

possibilities and chances, but also on the personal attitude of each young adult, his habits and the background from which he comes to institutional education. Despite the individual approach and respect for the needs of individual young adults, facilities and special program staff, not every young adult will be able to start living a successful and satisfied life after leaving the children's home.

Key words: institutional care; young adult; social worker; independent living; integration

OBSAH

1.	ÚVOD.....	10
2.	SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	10
2.1	Sociální pracovník v dětském domově	11
2.2	Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	12
2.3	Sociální pracovník zařízení dům na půl cesty.....	13
3.	INSTITUCIONÁLNÍ PÉČE	14
3.1	Kojenecké ústavy	17
3.2	Diagnostické ústavy	17
3.3	Dětské domovy	18
3.4	Dětské domovy se školou	18
3.5	Výchovné ústavy.....	18
3.6	Domovy pro děti se zdravotním postižením	19
3.7	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	19
4.	DĚTSKÝ DOMOV	19
4.1	Ukončení pobytu.....	22
5.	DÍTĚ OPOUŠTĚJÍCÍ DĚTSKÝ DOMOV	23
5.1	Charakteristika skupiny	23
5.2	Potřeby při vstupu do samostatného života	25
5.3	Rizika při vstupu do samostatného života	25
6.	AKTIVITY USNADŇUJÍCÍ PŘECHOD DO SAMOSTATNÉHO ŽIVOTA.....	26
6.1	Aktivity dětského domova	26
6.2	Azylové domy	28
6.3	Domy na půl cesty	28
6.4	Ubytovny.....	29
7.	TYPY SLUŽEB NÁSLEDNÉ PODPORY A PÉČE.....	29
7.1	Doprovázení.....	29
7.2	Ubytování.....	30
7.3	Aktivity státu.....	30

7.4	Aktivity neziskových organizací.....	31
7.5	Rozhled	31
7.6	Začni správně	31
7.7	Programy organizace Mimo domov z.s.	32
8.	VÝZKUMNÁ ČÁST	32
8.1	Cíle.....	32
9.	METODIKA.....	33
9.1	Metody a techniky sběru dat	33
9.2	Charakteristika výzkumného souboru.....	35
9.3	Etika výzkumu	36
9.4	Výběr výzkumného vzorku.....	36
10.	VÝSLEDKY	36
10.1	Informace o mladých dospělých zapojených do výzkumu	37
10.2	Zapojení do projektu	42
10.3	Zvýšení finanční gramotnosti	44
10.4	Odchod ze zařízení.....	44
10.5	Pomoc zařízení.....	45
11.	DISKUZE.....	47
12.	ZÁVĚR.....	50
13.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
14.	PŘÍLOHY.....	59

1. Úvod

Každý rok opustí dětský domov přibližně jednoho tisíce mladých dospělých. Někteří z nich se pustí do samostatného života na vlastní pěst, bez zázemí biologické rodiny. Často se nemají na koho obrátit. Tato doba je pro mladé dospělé jednou z největších zkoušek v jejich dosavadním životě. Pokud zkoušku nezvládnou, mohou skočit zadlužení, závislí na návykových látkách nebo třeba bez domova. Potřebnou pomoc právě při této zkoušce mohou poskytnout neziskové organizace, které se na tuto problematiku zaměřují.

Dítěti, které opouští ústavní péči a začíná naprosto samo svůj vlastní život, často chybí pocit jistoty a zázemí, do kterého by se kdykoliv mohli vrátit. Takovou možnost mají děti, které vyrůstají v rodině. Ta těmto dětem poskytuje při prvních krocích v samostatném životě nejen podporu psychickou, ale často i finanční. Děti z ústavní péče se musí spolehnout pouze sami na sebe.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak jsou děti z institucionální péče připravovány na samostatný život. Práce se snaží poukázat na důležitost role sociálního pracovníka, který by měl být jakýmsi mentorem a jistotou při vstupu do samostatného života. Druhá kapitola se věnuje samotné institucionální péči. V dalších kapitolách je charakterizováno dítě, které opouští dětský domov a popsány aktivity, které by měli mladým dospělým přechod do samostatného života usnadnit.

Cílem výzkumného šetření bylo zmapovat současný stav mladých dospělých, kteří už dětský domov opustili a popsat aktivity, které jim při tomto přechodu pomáhaly. Každé zařízení institucionální péče má své vlastní metody a postupy, jak se k problematice postavit. Protože jednotná koncepce na řešení této situace zatím není vytvořena. Výzkum byl prováděn analýzou dokumentů.

2. Sociální pracovník

V této kapitole bych ráda vyzdvihla roli sociálního pracovníka v životech dětí v institucionální péči. Tvoří nedílnou součást jejich života a společně s vychovateli jsou pro děti vzorem chování. V kapitole nejprve sociálního pracovníka definuji a dále zmíním nejdůležitější sociální pracovníky, se kterými se dítě v dětském domově a po jeho opuštění může setkat.

Sociální pracovník je vymezen zákonem 108/2006 Sb., kde je přesně definována náplň jeho činnosti.

Géringová (2011) říká, že můžeme sociálního pracovníka zařadit do tzv. pomáhajících profesí, náplň těchto povolání je pak profesionální pomoc druhým. Matoušek (2003) dále řadí do pomáhajících profesí například psychology, pedagogy, právníky či pracovníky ve zdravotnictví.

Podle Úlehly (2004) je sociální pracovník mimořádný a zplnomocněný vyslanec, tedy je osobou pověřenou a vyslanou státem, aby vykonávala povinnosti spojené se svou funkcí. Jedná se tedy o někoho, vybaveného plnou mocí se speciálním posláním. Má za úkol věnovat se takovým členům společnosti a takovým způsobům chování, které to z hlediska norem a společnosti vyžadují – tedy potřebují pomoc (Úlehla, 2009). Dle Řezníčka (2000) by měl sociální pracovník disponovat jistými vlastnostmi a předpoklady pro výkon svého zaměstnání. Zmiňuje se například o vstřícnosti a empatii. Nevynechává ani respektující přístup vůči samotnému klientovi. Dále Úlehla (2009) říká, že by měl sociální pracovník být do jisté míry flexibilní. Na empatii jako nástroj a předpoklad pro pochopení klienta upozorňuje také Gulová (2011). Kopřiva (2016) doplňuje takové vlastnosti, jako je zájem o klienta, snaha pochopit nejen jeho problém, ale i klienta samotného. Dále by dle Kopřivy (2016) měl sociální pracovník svého klienta nejen podporovat při řešení problému, ale také podporovat a rozvíjet klientovy silné stránky.

Úlehla (2009) zmiňuje roli sociálního pracovníka jako tzv. prostředníka mezi normami, společností a jevy, které se normám vymykají. Úlehla (2009) definuje práci sociálního pracovníka jako někoho, kdo je mediátor, katalyzátor, koordinátor, komunikátor.

2.1 Sociální pracovník v dětském domově

Sociální pracovník v dětském domově má velmi specifickou náplň práce. Musí například komunikovat se všemi potřebnými úřady, zajišťovat administrativní agendu dětí, umístěných v dětském domově, zároveň musí s dětmi pracovat, sledovat jejich vývoj, osobnostní postup a současně sledovat vývoj biologické rodiny dítěte, evidovat žádosti o pěstounskou nebo hostitelskou péči. Cossar a kol. (2013) uvádí, že vztah sociálního pracovníka jako profesionála a dítěte patří k nejdůležitějším faktorům a stavebním kamenům ústavní péče.

Profesními předpoklady, které se týkají potřebného vzdělání – odborné způsobilosti je nezbytné vzdělání podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon definuje za dostačující vzdělání vyšší odborné nebo vysokoškolské v sociálních oborech (zákon 108/2006 Sb.).

Jako jiní sociální pracovníci musí sociální pracovník v dětském domově být vybaven jistými kompetencemi, které jsou uváděny nejen zákonem, který se zaměřuje hlavně na profesní stránku profese, odborná literatura se pak snaží vystihovat kompetence spíše etické a osobnostní. Musí mít například dle SROV (2019) schopnost odhalit potenciál každého dítěte – tedy klienta, a využít ho v jeho prospěch. SROV (2019) dále uvádí, že sociální pracovník v dětském domově by měl mít vědomosti, znalosti a dovednosti z příbuzných oborů, kterými jsou například: filosofie, etika, sociologie, právo nebo psychologie.

Havrdová (1999) tvrdí, že kompetentní sociální pracovník je takový pracovník, který umí komunikovat se všemi možnými cílovými skupinami sociální práce, tedy s jednotlivcem, skupinou, rodinou nebo komunitou. A dále je to takový člověk, který podporuje a chápe klienta i jeho problém, a je schopen orientace v síti sociálních služeb.

Jak sem již výše zmínila, práce sociálního pracovníka v dětském domově je hlavně administrativní záležitost, tuto skutečnost potvrzuje i Kasanová (2008), která jako „spíše administrativní“ uvádí práci sociálního pracovníka celkově. V dětském domově jde hlavně o správu účtů a finančních prostředků umístěných dětí, vedení osobních spisů dítěte, které musí být k dispozici pro pracovníky sociálně právní ochrany dětí ale i pro kurátory dětí. Dále sociální pracovník v zařízení zpracovává vstupní a výstupní anamnézy a společně s vychovateli dětí sestavuje individuální plán. Podle Slowíka (2007) je také nutná účast sociálního pracovníka v multidisciplinárním týmu, který komplexně řeší situaci dítěte. Dalšími odborníky podle Slowíka (2007) mohou být pedagogové, psychologové, kolegové z právní nebo medicínské oblasti. V rámci toho přichází Jankovský (2007) s tvrzením, že sociální pracovník takový multidisciplinární tým řídí a sestavuje, má tedy vedoucí pozici.

2.2 Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Jak již bylo zmíněno, pro sociálního pracovníka v dětském domově je velmi důležitá spolupráce s pracovníky úřadu sociálně-právní ochrany dětí. V České republice

v současnosti existuje několik orgánů sociálně právní ochrany dětí, jsou to: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, Úřady práce a obecní úřady s rozšířenou působností, patří sem ale také obecní a újezdni úřady. Na posledních třech zmiňovaných úřadech je sociálně právní ochrana dětí vykonávána v přenesené působnosti (Veřejný ochránce práv, 2007).

Profese sociálního pracovníka Orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) je upravena zákonem 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Tento zákon takovým pracovníkům ukládá za povinnost například vyhledávání ohrožených dětí, projednávání nedostatků v chování s dětmi a nedostatků ve výchově naopak s rodiči, dále má takový sociální pracovník za povinnost poskytovat nebo zprostředkovávat poradenství.

Cílovou skupinou sociálního pracovníka OSPOD jsou ohrožené děti a rodiny.

Pokud chceme najít propojení pracovníků OSPOD s ústavní výchovou, ukládá zákon 359/1999 Sb., i takovou povinnost navštěvovat děti v ústavní výchově, sledovat dodržování jejich práv a také sledovat, zda nepominul důvod či okolnosti, pro které bylo dítě do ústavu umístěno. V současné době, dle nejnovější předpisů, musí takový sociální pracovník navštívit dítě čtyřikrát do roka.

Knetlová (2017) uvádí, že pracovník OSPOD hraje velmi důležitou roli v životě dítěte a může jeho život ovlivnit, a to jak pozitivně, tak velmi negativně. Za sociálního pracovníka považují Pemová a Ptáček (2012) takovou osobu, která hodnotí ohrožení dítěte a stanovuje intervenční strategie. Dále je to takový pracovník, který nese odpovědnost za ochranu dítěte, a to společně s odborníky a rodiči (Pemová, Ptáček, 2012).

Mezi klíčové kompetence sociálního pracovníka OSPOD řadí Matoušek (2008) tyto: orientace nejen v organizačních a v komunitních vazbách – umí je popisovat a využít pro svou práci. Dále má pracovník OSPOD orientaci v právním a ekonomickém rámci profese, hodnocení průběhu a výsledků programů, a má schopnost řešit dilemata, která jeho práce přináší (zákon 359/1999 Sb.).

2.3 Sociální pracovník zařízení dům na půl cesty

Domy na půl cesty jsou řazeny mezi sociální služby pobytové, a to standardně pro osoby do 26 let věku. Mluvíme zde o mladých dospělých, kteří mají za sebou nejčastěji umístění v některém z typů institucionální péče, a především o takových mladých dospělých, kteří

se ocitli v nepříznivé sociální situaci a nejsou schopni ji sami, ani s pomocí svého okolí, nijak řešit.

Pemová a Ptáček (2012) říkají, že sociální pracovník by měl být schopen potkávání se s klienty na dvou rovinách, a to rovině profesní a lidské. Neschopnost řešit krizovou situaci může spočívat nejen v absenci kompetencí, díky kterým jejich vrstevníci situace standardně řeší, ale také absencí podpory rodiny, či komunity. Mladý člověk tedy nemá vytvořenou záchrannou síť. Tou se stává dům na půl cesty a jeho pracovníci, kteří se snaží tuto síť přirozených vztahů nahradit a suplovat komunitou, do které by mladý dospělý mohl a měl patřit, při vstupu do samostatného života. Nutné je podotknout, že v tomto zařízení mohou být klienti umístěni na svou vlastní žádost a nejvýše na jeden rok.

Sociální pracovník v domech na půl cesty poskytuje klientovi dle jeho potřeb a žádosti nejen okamžitou pomoc a podporu, ale snaží se také nastavit klientovi individuální plán. Ten by měl klienta dovést k osvojení si kompetencí, díky jejichž absenci se v zařízení ocitl. Snaha sociálního pracovníka tedy není pouze řešením aktuálního problému, ale také resocializace a jakási prevence, kdy učí klienty, jak zátěžové situace zvládnout a vyřešit. Kromě pomoci s řešením problému pomáhají sociální pracovníci těchto zařízení také formou terapeutických činností, které se řadí mezi běžné denní aktivity, a dále při uplatňování práv klienta (Moravskoslezský kraj, 2018).

3. Institucionální péče

Ústavní péče by měla být pouze jedna z možností, kterými lze ohroženému dítěti pomoci. A na zřeteli všech, kteří se na procesu institucionální výchovy podílí, by mělo být hlavně blaho a nejlepší zájem dítěte (Koubová, 2017).

Institucionální neboli ústavní péče je opatření, jež nařizuje soud v takovém případě, kdy je vážně narušena nebo ohrožena výchova dítěte. Podle Stanoviska Nejvyššího soudu České republiky soud takovou péči nařizuje až v době, kdy bylo již dříve použito jiných výchovných opatření, a přesto nedošlo k nápravě situace. Dále takovou péči soud nařizuje v případě, že osoby zodpovědné za výchovu nemohou ze závažných důvodů nezletilé dítě zabezpečit. Pokud soud rozhoduje o nařízení ústavní výchovy, je před takovým rozhodnutím povinen zkoumat, zda péči o dítě nemůže vykonávat jiný rodinný příslušník. V takovém případě hovoříme o tzv. náhradní rodinné péči. Před svěřením dítěte do ústavní výchovy se dále zvažuje, zda není nutné umístit dítě do zařízení pro děti

vyžadující okamžitou pomoc. Umístění do takového zařízení má vždy přednost před ústavní výchovou.

Dle Matouška a Krofotové (2003) jsou hlavními kritérii, vedoucím k nařízení ústavní výchovy: množství výchovných opatření využitých před návrhem ústavní výchovy, přestupky, trestná činnost a protiprávní jednání, počínající závislost na alkoholu či drogách, počínající gamblerství, nerespektování rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu, sexuální promiskuita, útěky z domova, zahálčivý způsob života, členství v problémové partě a jiné.

Veřejný ochránce práv (2018) ústavní výchovu vymezuje jako umístění nezletilé osoby, zpravidla od tří do osmnácti let věku, do péče školského zařízení, určeného pro výkon ústavní výchovy na základě rozhodnutí soudu, jehož účelem je po dobu nezbytně nutnou zajišťovat dítěti náhradní výchovnou péči v zájmu zachování nejen jeho zdravého vývoje, ale také řádné výchovy a vzdělávání. Toto vše za takových nastavených podmínek, které podporují sebedůvěru dítěte, pomáhají rozvíjet jeho osobnost a citovou stránku, a dále umožňují jeho aktivní účast ve společnosti. Vágnerová (2012) upozorňuje, že ústavní výchova nezahrnuje vzájemné sdílení a je často chápána pouze jako dočasná.

Ombudsman (2018) dále definuje, že ústavní výchova je institutem rodinného práva a jedná se o výchovné opatření, které může soud uložit podle §46 zákona č.94/1963 Sb., o rodině. Ombudsman (2018) dále přichází s myšlenkou, že v případě, kdy soud shledá nezbytně nutným uložení ústavní výchovy, je možné takový úkon provést i bez toho, aby předcházela jiná výchovná opatření.

V institucionální výchově se ocitají děti, které mají nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu. Dále zde nalezneme děti, které byly soudním nařízením svěřeny do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Dále jsou pak v institucionální péči takové děti, které byli do zařízení svěřeny osobami odpovědnými za výchovu, resp. rodiči.

Institucionální výchova, pokud soud shledal nezbytně nutné její nařízení, je nařízena vždy na tři roky. Nikdy by však neměla trvat déle, než je nezbytně nutné. Mělo by se tedy jednat o co nejmenší časový úsek. Před uplynutím doby tří let je možné institucionální péči prodloužit, a to i opakovaně, opět však pouze na dobu tří let. Soud, který vydal rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy je také povinen jednou za šest měsíců provést

takovou kontrolu, která ukáže, zda důvody, které vedly k nařízení opatření, stále trvají. Soud dále zkoumá, zda není možné dítěti zajistit náhradní rodinnou péči. Rodinná péče má v České republice vždy přednost před ústavní výchovou a podle priorit. Nejvyšší prioritu má biologická rodina, tedy vlastní rodina dítěte. Dále jsou sestupně řazeny rodina náhradní příbuzná nebo dítěti velmi blízká, rodina náhradní zprostředkovaná úředně a nakonec přichází právě institucionální neboli ústavní péče. Vágnerová (2012) uvádí, že mezi dítětem a vychovatelem nemusí nutně vzniknout hlubší vztah, protože vychovatelé mají svůj život mimo domov.

Samotná institucionální péče je v České republice rozdělena mezi tři různá ministerstva. Typy zařízení se od sebe liší jak stářím dětí, které se v zařízení nacházejí, tak zda se děti potýkají se zdravotními nebo výchovnými problémy (Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2019).

Pod ministerstvo zdravotnictví spadá péče o děti do tří let věku, kterým se nepodařilo zajistit jinou rodinnou péči. Takové dítě je svěřeno kojeneckému ústavu nebo dětskému centru. Existují výzkumy, které prokazují, že pobyt dítěte v ústavu či centru vážně narušuje jeho další vývoj (Vančáková, 2013). Některé výzkumy například tvrdí, že děti vyrůstající v ústavní péči mívají častější poruchy emocí, osmkrát častěji užívají psychofarmaka. Dále existuje výzkum, který ukazuje, že děti vyrůstající v ústavní péči mají dvacetkrát vyšší výskyt posttraumatických poruch (Ptáček, 2019).

Proto společnost klade velký důraz na to, aby pobyt dítěte v zařízeních náhradní péče byl co nejkratší. Snahou tjmenovaných zařízení je tedy dítě diagnostikovat po zdravotní stránce a poté ho co nejrychleji umístit do náhradní rodinné péče. Ať už je dítě umísťováno zpět do rodiny biologické nebo náhradní, je v těchto zařízeních vzhledem k věku dítěte nejvyšší úspěšnost dítě umístit.

Hovoříme zde asi o 80 % dětí, které se v raném věku z institucionální výchovy dostanou do náhradní rodinné péče nebo zpět péče vlastní biologické rodiny (Vančáková, 2013).

Budoucnost institucionální péče vidí Koubová (2017) ve zřízení multidisciplinárních týmů, které by měly i nadále zajišťovat co nejkomplexnější péči o děti do výchovných institucí umístěných. Za důležité považuje sjednocením legislativy. Ukazuje zde na problém, že institucionální péče je zde roztržena právě do správy tří různých

ministerstev. Autorka se nebrání dalšímu zkvalitňování a dlouhodobé podpoře pěstounské péče. Samozřejmostí by měla být práce s rodinou, která probíhá formou terénních služeb, tedy v přirozeném prostředí rodiny.

3.1 Kojenecké ústavy

Ve správě ministerstva zdravotnictví jsou dva typy ústavů, které zajišťují institucionální péči. Prvním z nich je kojenecký ústav. Ten slouží pro umístování nejmenších dětí, tedy novorozenců, popřípadě kojenců, zpravidla do jednoho roku věku (Matoušek, 2008). Součástí zařízení mohou být i zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, k takovému umístění se přistupuje například při tragické události v rodině (Bachárová, 2009). O přijetí dítěte do zařízení rozhoduje soud jako o předběžném opatření, nařízení ústavní výchovy nebo na základě žádosti původní rodiny (Bachárová, 2009).

3.2 Diagnostické ústavy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je dalším ministerstvem, které zařizuje část ústavů pro institucionální výchovu. Do těchto zařízení jsou umístovány děti, které bývají zpravidla starší tří let věku. Pobyt může být buď soudem nařízený nebo dobrovolný (Matoušek, Kroftová, 2003). Jedná se tedy o školské zařízení internátního typu, které komplexně a celistvě vyšetřuje své klienty z hlediska pedagogického či psychologického. Klientelu tvoří mládež s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou (Průcha, Walterová, Mareš 2003). Podle Jedličky (2004) plní toto zařízení úkoly nejen diagnostické, ale také terapeutické, výchovné a vzdělávací.

V tomto typu zařízení může být poskytnuta pomoc a péče také dětem, které jsou právě na útěku z jiných zařízení, či z místa pobytu (Jedlička a kol., 2015). Úkolem zařízení je během maximálně osmi týdnů vytvořit komplexní hodnocení dítěte a jeho rodinné situace (Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi, 2014). Matoušek (2014) zmiňuje, že organizační jednotkou tohoto zařízení je výchovná skupina. Jedná se o stejnou jednotku, jako ve výchovném ústavu.

3.3 Dětské domovy

Dalším ústavem je dětský domov. Zde vyrůstají děti do osmnácti let věku. Mohou v zařízení setrvat až do dvaceti šesti let, v případě, že se klient připravuje na budoucí povolání. Jedlička (2015) uvádí, že dětský domov je zařízení zajišťující péči takovým dětem, které nemají vážnější poruchy chování. Umisťovány jsou zde děti bez závažných poruch chování, jejichž vzdělávání je možné ve státních či soukromých školách, které nejsou součástí zařízení. I do dětského domova mohou být umisťovány matky s dětmi. Matky musí být ale nezletilé.

Přesto, že dětský domov patří pod MŠMT, zřizovateli dětských domovů jsou kraje. (Koubová, 2017)

3.4 Dětské domovy se školou

Dětské domovy se školou jsou zařízení, kde jsou umístěny takové děti, které trpí závažnými poruchami chování a jejichž duševní porucha, která může být trvalá i přechodná, vyžaduje neustálou léčebnou i výchovnou péči (Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi, 2014). Do těchto zařízení směřují také děti s nařízenou ochrannou výchovou. Vzdělávání těchto dětí probíhá ve vzdělávacích zařízeních, která jsou součástí ústavu. Nejčastěji jsou do takového zařízení umisťovány děti od šesti let věku do ukončení školní docházky.

3.5 Výchovné ústavy

Posledním zařízením jsou dětské výchovné ústavy. Sem jsou umisťovány děti starší patnácti let, které trpí velmi závažnými poruchami chování. Pokud se do takového zařízení umisťuje dítě starší dvanácti let, má uloženou ochrannou výchovu a jeho chování vykazuje tak závažné poruchy, pro které takové dítě nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výchovné ústavy jsou zřizovány odděleně pro děti s uloženou ochrannou výchovnou a jednotlivě pro děti s nařízenou ústavní výchovou (Vančáková 2013).

MŠMT v oblasti institucionální výchovy zodpovídá za plánování koncepce, obsah a koordinaci institucionální výchovy, tvorbu Rámcově výchovných a vzdělávacích programů v oblasti školských zařízení (MŠMT, 2015).

3.6 Domovy pro děti se zdravotním postižením

Posledním ministerstvem, zajišťujícím ústavu pro institucionální výchovu je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Domovy pro děti se zdravotním postižením. Sem jsou umísťovány děti, jejichž tělesný, smyslový, mentální či kombinovaný handicap vyžaduje nepřetržitou odbornou péči. Tato péče nemůže být z různých důvodů poskytována doma.

3.7 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jsou posledním zařízením, které zde zmíním. Tato zařízení jsou zřizována pro děti do osmnácti let věku, které se ocitly bez jakékoli péče přiměřené věku. Tyto děti mohou být ohroženy nejen zdravotně, může být nepříznivě ovlivněn jejich celkový vývoj, jsou jim upírána základní práva. Může se jednat také o děti týrané nebo zneužívané. Jmenované děti mohou do zařízení být přijímány na základě soudního rozhodnutí, žádosti orgánu pro sociálně právní ochranu dětí, žádosti na umístění dítěte podané rodiči, nebo dítětem samotným. Dítě v takovém zařízení může být umístěno na tři měsíce, s možností dalšího prodloužení. Maximální délka pobytu je však dvanáct měsíců (Vančáková 2013).

4. Dětský domov

Jak říká Jánský (2004), dětské domovy a celkově institucionální péče tvoří nezbytnou součást systému, který garantuje zabezpečení péče o nezletilé.

Služby pro rodiny s dětmi zajišťuje jako státní orgán v České republice oddělení sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), fungující v obcích s rozšířenou působností. Právě OSPOD může navrhnout ústavní výchovu. Mezi jeho další aktivity patří například návrh omezení, zbavení nebo pozastavení rodičovské odpovědnosti.

Ústavní výchova pro děti do 3let je realizována v kojeneckých ústavech, od 3 let věku do 18 let pak v dětských domovech (Matoušek a kol., 2007).

Pedagogický slovník uvádí, že dětský domov je školské internátní zařízení pro výkon ústavní výchovy mládeže. Toto zařízení zajišťuje nejen výchovnou ale i hmotnou a sociální péči pro mládež s optimálním duševním vývojem. Mládež je do zařízení umísťována, protože nemůže být ze závažných důvodů vychovávána ve vlastní

rodině. Nemůže být ale ani osvojena či umístěna do jiné formy náhradní rodinné péče (Průcha, Walterová, Mareš, 2001).

Dle zákona 109/2002 Sb., hlava II §2 je dětský domov vymezen jako zařízení poskytující péči, kterou jinak poskytuje dítěti osoba odpovědná za výchovu, dětem, kterým je nařízena ústavní nebo ochranná výchova. Zařízení dále poskytuje psychologické a pedagogické služby formou ambulancí dětem, které pobývají mimo zařízení. Takovými dětmi dle zákona jsou děti, kterým ředitel zařízení povolil pobyt mimo zařízení, děti s ochranou výchovou, které jsou podmíněně umístěny mimo zařízení a děti s ústavní výchovou, které jsou v přechodném ubytování mimo zařízení. Umístění mimo zařízení může být například ze vzdělávacích nebo pracovních důvodů. Dále jsou to zařízení, která poskytují péči dětem, u nichž soud vydal předběžné opatření. Dětský domov může také dále poskytovat plné zaopatření zletilé nezaopatřené osobě, která ukončila výkon ústavní nebo ochranné výchovy. A to za podmínky, že se nadále připravuje na budoucí zaměstnání. Tuto službu může zařízení poskytovat nejdéle do věku 26 let zletilého na základě jeho vlastní žádosti. Nejdéle do jednoho roku od ukončení ústavní nebo ochranné výchovy musí zletilý se zařízením podepsat smlouvu, kde bude jeho setrvání v zařízení ošetřeno. Do dětského domova je také možné umístit nezletilé matky spolu s jejich dětmi.

Novotný (2015) zmiňuje nejčastější důvody pro odebrání dítěte z rodiny a umístění do ústavní péče: alkoholismus a užívání návykových látek rodiči, prostituce rodičů, zneužívání a týrání dítěte, nezvládnutí výchovy dítěte, nízká sociální úroveň rodiny, trestná činnost rodičů – včetně výkonu trestu.

Dětský domov poskytuje svým klientům plné přímé zaopatření. Jako plné přímé zaopatření můžeme dle zákona chápat stravování, ubytování a ošacení, učební potřeby a pomůcky dále pak úhradu nezbytně nutných nákladů na vzdělání, náklady za zdravotní služby a léčiva v neposlední řadě také náklady na dopravu do sídla školy, kapesné, dary a věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení.

Dle §4 zákona 109/2002 Sb. je považováno za základní organizační jednotku dětského domova rodinná skupina, která čítá od 6 do 8 dětí. A takových rodinných skupin může být v zařízení nejvíce 6, nejméně 2.

Ombudsman (2018) se vyjadřuje o umístování dětí do rodinných skupin jako o povinnosti ředitele/ky dětského domova zařazovat děti do rodinných skupin co nejcitlivěji a se zvýšeným respektem k jejich výchovným, zdravotním a vzdělávacím potřebám. Dále upozorňuje na fakt, že právě termín „rodinná skupina“ by měl být užíván velmi citlivě a s respektem k faktu, že většina dětí umístěných do zařízení vlastní rodinu má.

Dětský domov má povinnost pečovat o dítě s respektem k jeho individuálním potřebám. Zařízení ve vztahu k dětem plní zejména úlohu sociální, výchovnou a vzdělávací. V dětském domově by měla být poskytována péče takovým nezletilým jedincům, kteří nemají závažné poruchy chování, a to hlavně z důvodu, že děti sem umístěné navštěvují vzdělávací instituce, které jsou mimo areál zařízení. Zařízení musí umožnit zletilému komunikaci se sociálním kurátorem, pokud opouští zařízení (zákon č.109/2002 Sb.).

V zařízeních pro výkon ústavní výchovy dle Jedličky (2015) můžeme rozdělit děti do několika základních kategorií.

První kategorií jsou oboustranní sirotci. Tuto skupinu Jedlička (2015) charakterizuje jako „zanedbatelný počet“.

Další kategorií jsou Jedličky (2015) tvoří děti ohrožené sociálně patologickými jevy. Tyto děti přišly do styku se sociálně patologickými jevy nebo jsou vystaveny jejich vlivu v blízkém okolí. Děti pocházejí z nestabilních prostředí dysfunkčních rodin. Dále ve výchovných ústavech můžeme najít děti s výchovnými problémy nebo poruchami chování. Pod pojmem poruchy chování zahrnujeme například sklony k agresivnímu chování, tuláctví, sklony k experimentování s návykovými látkami, nebo projevy syndromu ADHD (Jedlička, 2015).

Jako předposlední skupinu definuje Jedlička (2015) děti s výchovnými problémy.

A děti z poslední skupiny které, mají zkušenosti s kriminalitou. Zde chápeme umístění do výchovného zařízení jako preventivní prvek, kdy Jedlička (2015) říká, že pokud by děti nebyly do zařízení umístěny, páčaly by kriminální činnost opakovaně. (Jedlička, 2015)

Škoviera (2007) rozděluje dětské domovy na dvě skupiny – dětské domovy internátního typu a dětské domovy rodinného typu. Dále vymezuje čtyři linie vnímání domova. A to domov jako budovu, domov, kde je důležité složení jeho obyvatel a domov jako širší sociální skupinu zahrnující kamarády, spolužáky, sousedy. Poslední linií vnímání domova je linie vztahů a generačního kontinua.

Co se týká dětského domova internátního typu, popisuje ho Škoviera (2007) v první linii jako něco, co v běžném životě nebývá – tedy dětské pokoje, klubovna, kancelář vychovatelů a sanitární zázemí. Druhou linii popisuje Škoviera (2007) shodně pro oba typy dětských domovů. A to tak, že zásadním rozdílem je absence rodiče ve své vlastní roli. Děti vnímají, že vychovatelky za nimi chodí do práce, nejsou jejich vlastní a střídají se. Ve třetí linii je podle autora největší perspektiva na suplování rodinného zázemí, kdy si dítě utváří pevnou sociální síť a vazby s vrstevníky, spolužáky, kamarády i pracovníky domova. Ve čtvrté linii poté, dle názoru autora, chybí zachování a kontinuita rodinných tradic a rituálů, zejména jedná-li se o děti různých etnických původů. Je zde velmi těžké dodržovat jejich tradice a přibližovat jim jejich kulturu (Škoviera, 2007).

Zařízení dětského domova podléhají pravidelné kontrole. Kontrolní mechanismus zahrnuje hned několik na sobě nezávislých orgánů. Prvním z nich je Česká školní inspekce, dále pak kontroluje zařízení zřizovatel, státní zástupce a ombudsman (Koubová, 2017).

Budoucnost dětských domovů je podle Koubové (2017) v propojování domovů s běžným životem. Jako jedno z možných řešení této problematiky můžeme uvést například umístění výchovných skupin v bytech v běžné zástavbě, nikoli v jednom velkém zařízení.

4.1 Ukončení pobytu

Této fázi pobytu v zařízení věnují speciální pozornost z důvodu zaměření své práce. Ta se nejvíce věnuje právě období přípravy na odchod mladého dospělého ze zařízení.

Ředitel dětského domova ukončí pobyt dítěte v zařízení, pokud soud zrušil ústavní výchovu nebo uplynula doba jejího trvání. Dalším důvodem ukončení pobytu může být například dosažení zletilosti – za podmínky že zletilý v domově dobrovolně nesetrvá kvůli přípravě na budoucí povolání. Dále pak při dosažení devatenácti let

věku jedince, kterému byla prodloužena ústavní výchova. Nebo pokud rozhodne soud o osvojení dítěte, svěřeni dítěte do pěstounské péče nebo pokud uplynula doba předběžného opatření (Zákon 109/2002 Sb.).

5. Dítě opouštějící dětský domov

5.1 Charakteristika skupiny

Toto období života mladých dospělých může mít dvě formy průběhu. Může se jednat o období života v celku klidné, s postupně přijímanými změnami. Na druhé straně však stojí protipól a může se rovněž jednat o období velmi bouřlivé, nestabilní, a to nejen pro jedince, ale také pro jeho okolí.

Toto období se dle vývojové psychologie nazývá obdobím adolescence.

Hartl a Hartlová (2000) definují období adolescence jako nejednoznačný termín, kdy se jedná o období mezi pubescencí a ranou dospělostí. Adolescenci vyznačují nástupem sekundárních pohlavních znaků, dosažením pohlavní zralosti, dále dotvářením integrity osobnosti a samozřejmě dozráváním rozumových schopností. U dívek definují nástup tohoto vývojového stádia asi mezi 12. a 18. rokem, u chlapců o něco později, tedy mezi 14. a 20. rokem. Hartl a Hartlová (2000) dále uvádí, že pokud se v hledání definic adolescence zaměříme na cizojazyčné zdroje, bude jako adolescence označováno souhrnně celé období dospívání, tedy včetně pubescence.

Z cizojazyčných zdrojů, o kterých mluví Hartl a Hartlová (2000) je možné užít například Dictionnaire de psychologie od Norberta Sillamyho, který adolescenci definuje jako životní období, navazující na dětství a předcházející dospělost. Dále se Sillamy zmiňuje o tom, že se jedná o tzv. „nevděčné období“, které provází velmi výrazné tělesné i duševní změny (Sillamy, 2019). Tyto změny začínají kolem 12. – 13. roku dítěte, konec je pak datován kolem 18. až 20. roku. U adolescence se začátek a konec období liší nejen podle pohlaví, ale také podle rasy, geografických podmínek a podle sociálně ekonomického prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. V tomto období se opětovně aktivuje sexuální pud, posilují se odborné zájmy a jedinec se začíná orientovat na společnost a vztahy v ní. Na adolescentních jedincích můžeme dle Sillamyho (2019) dále pozorovat touhu po svobodném životě, touhu po nezávislosti, zároveň však velký důraz na citové vazby a vztahy ve skupině.

Dle zákona, kterým se ústavní výchova řídí je potom ustanoveno, že dítě opouští dětský domov po dovršení 18 let věku, popřípadě po dokončení přípravy na budoucí povolání. Tato příprava může však trvat nejdéle do 26ti let věku dítěte. Prodloužení pobytu dítěte zajišťuje administrativní smlouvou sociální pracovník a ředitel dětského domova.

Dle Matouška (2011) je problém u dětí opouštějících dětský domov v tom, že nepoznaly rodinné prostředí. Dále se zamýšlí nad počtem zařízení, kterými děti prošly. Jako problém vidí nestálou citovou vazbu, která vede k citovým deprivacím. Tyto deprivace mohou mít za následek například špatnou schopnost navazování sociálních vztahů v budoucím životě. Samozřejmě pokud mladý dospělý nepozná model rodiny jako takový, velmi těžko ho bude v samostatném životě napodobovat. Válková (2017) tvrdí, že značně obtížné je pro jedince opouštějíciho dětský domov přizpůsobení se pravidlům ústavní výchovy v konfrontaci s rodinným životem nebo životem ve společné domácnosti.

Proto si dětské domovy a další ústavní zařízení kladou za cíl své práce co nejkomplexnější výchovu a přípravu na samostatný život dítěte. Tato příprava je ztížena nejen citovou nepřipoutaností dítěte a vychovatele ale také různými kulturními prostředími, ze kterých tito jedinci pochází. Je proto nutné nároky na dítě, které by mělo dětský domov opustit, pojmout v co možná nejširším měřítku a dále s každou kompetencí, kterou by si dítě mělo odnést, pracovat individuálně, dle jeho vyspělosti a schopností. Pecnerová a kol. (2015) mezi tyto kompetence řadí například samostatné hospodaření s rozpočtem, schopnost jednat s institucemi, přehled o možnostech ubytování a zaměstnání a jejich financování, a podpora kontaktu s rodinou nebo blízkými osobami, které budou pro mladého dospělého v samostatném životě hrát stěžejní roli. Zvláště při krizových situacích je pak nutné, vytvořit každému opouštějícímu pevnou záchrannou síť, která ho nenechá propadnout sítím sociální podpory a pomoci. Pokud komunita, rodina nebo blízcí selžou, má dítě možnost obrátit se na svého kurátora. Často žádá o pomoc i instituci, ze které do samostatného života vykročilo. Proto existuje například možnost moci se do dětského domova vrátit, a to do doby jednoho roku po dobrovolném opuštění zařízení. Dále existují domy na půl cesty, kde si právě lidé z dětských domovů mohou vyměňovat zkušenosti a názory a podporovat se při vstupu do samostatného života.

5.2 Potřeby při vstupu do samostatného života

Z rozboru kazuistické knihy Hejno bílejších vran, jsou největšími riziky při odchodu z institucionální výchovy nedostatečná finanční gramotnost, absence dlouhodobého zaměstnání a chybějící nebo nedostatečně zařízené bydlení.

Některé dětské domovy se snaží dítěti pomoci k optimálnímu startu do života, a tedy zajistit nejen pracovní místo, ale také najít vhodné podmínky k bydlení. Ne všichni mladí dospělí ale tuto variantu využívají. Častým jevem bývá například kontaktování rodiny v posledním roce života v dětském domově, často se zjištěným zájmem, a jedinec tak opouští dětský domov a odchází ke své biologické rodině.

Dle knihy Hejno bílejších vran, je největším kamenem úrazu nedostatečná finanční gramotnost, ta je při opouštění ústavní výchovy ovšem velmi potřebná. V začátcích samostatného života je bez dostatečné finanční gramotnosti vlastně nemožné vyhnout se patologickým jevům a dalším sociálním rizikům, vedoucím k životu na okraji společnosti, nebo dokonce vyloučení ze společnosti (Hympl, Cechl, 2014). Běhounková (2012) říká, že příprava dítěte na vstup do samostatného života by měla probíhat v dětském domově či jiném zařízení, a to systematicky a dlouhodobě.

5.3 Rizika při vstupu do samostatného života

Mezi jedno z nejrozšířenějších rizik, kterému musí mladý dospělý při odchodu z institucionální péče čelit, je nezaměstnanost. Většina dětí v dětských domovech ani nemá přesnou představu o svém budoucím povolání (Běhounková, 2012). Nezaměstnanost ale může být v mladém člověku zakořeněna jako vzor z rodinného prostředí. Stejně tak ovšem k neschopnosti zapojit se do pracovního procesu, může pomáhat sama ústavní výchova, kdy dítě postrádá vzor a nerespektuje tak všeobecně přijímané společenské normy.

Problémem mladistvých po odchodu ze zařízení jsou často nedostatečné zkušenosti se životem mimo zařízení. Důsledkem jsou nereálná a přehnaná očekávání o samostatném životě (Běhounková, 2012). Mladí dospělí se po odchodu z ústavní výchovy setkávají s řadou výzev - od správy financí až po nedůvěru ze strany společnosti (Diraditsile a kol., 2018).

Z vlastní zkušenosti mohu jmenovat mnoho příkladů, kdy se mladí dospělí chtěli postavit na vlastní nohy sami a nevyužili pomocné ruky sociálních pracovníků ani dětského domova. Často jsme se pak setkávali s různými patologickými jevy, kterými se jedinci snažili vyřešit svou nepříznivou situaci. Mezi nejčastější patří gambling a prostituce nebo natáčení intimních snímků pro účely uveřejnění na internetu. Thomas (2017) vidí jako nástrahu, že mladí lidé odcházející z dětských domovů často nemají síť sociálních vztahů a musí si ji sami budovat. Rozhodujícím faktorem při uplatnění na trhu práce je nejvyšší dokončené vzdělání, u mladých dospělých, kteří opouštějí dětský domov, se předpokládá Lejsková (2017) minimálně základní vzdělání.

6. Aktivity usnadňující přechod do samostatného života

Podle Martiškové (2012) je pomoc každému mladému člověku, který opouští dětský domov, povinností nejen dětského domova ale, i neziskových organizací a státu.

6.1 Aktivity dětského domova

Mezi aktivity, kterými se snaží přispět sám dětský domov můžeme jmenovat například „odchodné“. Pod tímto pojmem rozumíme finanční obnos, který by měl mladému dospělému pomoci v začátku samostatného života. Nežřídka se bohužel stává, že s vidinou luxusního života mladí opomíjejí finanční gramotnost a peníze utrací za zbytečný luxus. Neuvážené nákupy je na konci měsíce mohou stát „střechu nad hlavou“. Aby nedocházelo k neuváženým finančním transakcím, mění některé domovy odchodné na užitečný a praktický balíček do samostatného života. V takovém balíčku můžeme nalézt v podstatě cokoli od hrnců, hygienických prostředků a žehličky po suroviny na vaření nebo záclony či povlečení. V praxi se můžeme setkat i s variantou, kdy dětský domov vydává dítěti při odchodu jak finanční obnos, tak balíček s praktickými nezbytnostmi. Hlavní body v přípravě na samostatný život definuje Pacnerová (2015) – bydlení, vzdělávání, správa financí, přístup ke zdravotnickým službám, možnosti finanční podpory, jednání s úřady, možnosti následné podpory a poradenství.

V dětském domově, ze kterého čerpám praktické poznatky a zkušenosti, umožňuje ředitelka zařízení i zajištění řidičského průkazu (dále jen ŘP). Ten jistě není nezbytný a faktem zůstává, že není povinností zařízení poskytovat tuto možnost. Ředitelka zařízení je ale toho názoru, že mladí dospělí, kteří disponují ŘP mají větší uplatnění na pracovním trhu, a tedy i větší šanci získat dobře ohodnocenou a stabilní práci. Na zaplacení autoškoly

si děti z kapesného přispívají symbolickou částkou, kdy by měly pocítit, v rámci finanční gramotnosti, že skutečně nic na světě není zadarmo.

Samozřejmostí je také poskytování bezplatného sociálního poradenství. Zajišťuje ho sociální pracovníce zařízení, popřípadě pomáhá s vyhledáváním alternativy, například zajištění poradenství v místě bydliště. Podle Běhounkové (2012) hraje velmi významnou roli vzdělání a příprava na budoucí povolání při uplatnění na trhu práce.

Pokud hledáme nařízenou pomoc v zákonném ustanovení, nalezneme ji v zákoně 109/2002 Sb. Ukládá nejen částku věcné pomoci, a také možnosti využití bezplatné poradenské pomoci ze strany dětského domova, ale také ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tyto poradenské činnosti by měly být návazné a pomoci by měly mladým dospělým nejen se zajištěním bydlení a zaměstnání, ale také všemi tíživými sociálními situacemi, které je na začátku samostatného života mohou potkat. Dále má dle stejného zákona ředitel dětského domova povinnost informovat pracovníka OSPOD nejméně 6 měsíců před propuštěním mladého dospělého z ústavní výchovy. Pracovník OSPOD by pak měl takového mladého dospělého kontaktovat a sestavit společně plán, který přechod z ústavní výchovy do samostatného života co nejvíce usnadní. Některé dětské domovy mají vlastní tzv. startovací byty, ve kterých mohou děti bydlet po opuštění zařízení, a to na přechodnou dobu (Placáková a kol., 2011). Běhounková (2012) přišla s alternativou startovacích bytů, a to s byty, které se nacházejí přímo v zařízení ústavní výchovy. Tyto byty se pak řadí spíše k přípravnému procesu než k procesu opuštění.

Pokud se mladý člověk opouštějící dětský domov, nachází v situaci, že by mohl skončit na ulici, je na pracovnících dětského domova, či pracovníci OSPODu, aby dítěti pomohly a co nejvíce mu přechod do dospělosti a samostatného života usnadnily. Může se jednat například o pomoc při shánění bydlení. To bývá často klíčové právě pro další vývoj mladého života. Variant se nabízí hned několik.

6.2 Azylové domy

Pokud se mladí dospělí nedokážou adekvátně vyrovnat se svou životní situací s přechodem do samostatného života ani v domech na půl cesty, pravděpodobně je najdeme na ulici, zpět u svých biologických rodin, nebo v azylových domech. Domy poskytují, stejně jako domy na půl cesty, ubytování na omezenou dobu. Klient se zde opět setkává se sociálními pracovníky, kteří se snaží vést individuální plán klienta s ohledem na jeho schopnosti a dovednosti tak, aby klient co nejdříve přebral zodpovědnost za vlastní život a začal vlastní a samostatný život. Azylový dům je tedy pobytovou sociální službou, často zřizovanou neziskovými organizacemi.

Tyto azylové domy můžeme dělit podle cílové skupiny, a to buď pro muže, ženy, matky nebo otce s dětmi a azylové domy pro rodiny s dětmi. (Matoušek, 2008)

6.3 Domy na půl cesty

Jak jsem již naznačila dříve v textu, domy na půl cesty jsou jednou z variant, jak přejít do samostatného života. Už název napovídá že se jedná o pomyslnou přechodnou stanicí mezi institucionální péčí a samostatným životem. Je také možné, že dům na půl cesty velmi úzce spolupracuje s dětským domovem nebo je s ním přímo spojen. Druhou možností je, že je dům na půl cesty provozován naprosto samostatně, a to pak většinou neziskovými organizacemi, které se zabývají danou cílovou skupinou. Do zařízení by podle Pěchové (2017) měla být přijata každá zletilá osoba, která opustila dětský domov nebo pěstounskou rodinu. Jedinou podmínkou je trestní bezúhonnost. Zařízení poskytují těmto jedincům nejen kontakt se sociální prostředím a sociálně terapeutické služby, ale také pomáhají při ochraně práv svých klientů a jsou jim nápomocni i při obstarávání osobních záležitostí, jakými mohou být například pochůzky po úřadech, rozvoj schopností nebo hledání vlastního trvalého zaměstnání a bydlení. Doba setrvání v domě na půl cesty je pro všechny klienty omezena na jeden rok. Za tu dobu by se měl klient za pomoci sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách naučit hospodařit s penězi, pokud již finančně gramotný nepřichází z předešlého zařízení. Dále klient dosahuje pro zařízení upokojivých výsledků, jestliže za dobu svého pobytu v zařízení například stabilizoval svou životní situaci natolik, aby ji sám mohl zvládnout. Nejen nyní, ale i v budoucnosti, v případě, že by podobná situace opět nastala. Dále by klient měl nalézt dlouhodobou práci a vlastní bydlení, a v neposlední řadě by se měl stát nejen

samostatným, ale hlavně zodpovědným členem společnosti. Součástí těchto zařízení mohou být také startovací byty, které nabízí možnost samostatného života na zkoušku, ten je ale stále kontrolován a korigován sociální pracovníkem, který může pomoci v případě, že se vyskytnou jakékoliv nesnáze.

6.4 Ubytovny

Pokud jsem v předešlých dvou případech zmiňovala možnosti bydlení, kde probíhá stále kontrola sociálního pracovníka, v tomto typu bydlení na ubytovně se tak neděje. Jedná se proto o nejméně vhodný typ zařízení, kam mladý dospělý může za levným ubytováním z dětského domova odejít. Absence sociálního pracovníka může způsobit například to, že při výskytu problému si takový mladý člověk bude chtít poradit sám, nebo problém nebude vůbec řešit. V přítomnosti odborníka spatřuji jakýsi bonus při samostatném bydlení v azylovém domě nebo domě na půl cesty.

Kopřivová (2006) ve své práci rozděluje ubytovny do dvou typů. Na ubytovny zaměstnanecké, kde - jak je z názvu patrné - se zdržují zaměstnanci jedné firmy. I přesto, že se jedná o placenou službu, kterou zaměstnavatel svým zaměstnancům nabízí, bývá hojně využívána, právě pro svou finanční dostupnost

Druhým typem ubytoven jsou ubytovny komerční. Ubytování v takovém typu zařízení je většinou spojeno s většími náklady, a proto takové bydlení jedinec může volit až ve chvíli, kdy má stabilní příjem.

7. Typy služeb následné podpory a péče

7.1 Doprovázení

Tato forma podpory se aplikuje hlavně při nácviu a řešení praktických zkušeností a dovedností, které vyplývají ze samostatného života. Pod touto službou si můžeme představit například doprovázení při pochůzkách na úřadech a zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, ale také například zprostředkování psychoterapeutické pomoci a hledání zaměstnání nebo bydlení (Běhounková, 2012).

7.2 Ubytování

Ubytování také definuje Běhouňková (2012) a to jako službu sociální prevence proti úplné sociální exkluzi. Kromě domů na půl cesty, se může mladý dospělý ubytovat například v azylových domech, intervenčních centrech nebo centrech sociální pomoci.

Autorka zmiňuje i další typy služby následné podpory, jako je například odborné sociální poradenství.

7.3 Aktivita státu

Již několikrát zmiňovaný zákon 109/2002 Sb., ukládá řediteli dětského domova povinnost informovat orgán sociálně-právní ochrany dětí o propuštění dítěte ze zařízení, a to minimálně šest měsíců před skutečným odchodem dítěte. Zde by měl být prostor pro navázání bližšího kontaktu mezi sociálním pracovníkem a mladým dospělým, u kterého se předpokládá absence sítě sociálních kontaktů. Tentýž zákon také nařizuje řediteli zařízení umožnit kontakt jedince se sociálním kurátorem. Zde nastává otázka, zda je tento „labelling“ mladých dospělých opouštějících dětský domov nutný. Kurátor pro mládež je totiž i dle oficiálního vyjádření OSPOD takový pracovník, který se zabývá dětmi a mladistvými s poruchami chování, nebo takovými, kteří v minulosti páchali trestnou činnost. Je tedy na pováženou, zda každé z dětí, které opouští dětský domov sociálního kurátora pro mládež potřebuje.

Kromě vytvoření důvěryhodného a pravidelného kontaktu mezi dítětem a sociálním pracovníkem je nutné za dobu, po kterou tento kontakt trvá, navrhnout plán kroků, které povedou ke snadnému přechodu do samostatného života. Plán by neměl přímo sestavit sociální pracovník, nicméně měl by ho korigovat a udržovat v reálných mantinelech. Zde se samozřejmě realita může a nemusí setkat s ideálem a to tím, že bývá často pomoc pracovníků OSPOD pouze „formální záležitostí“ a pomoc mladým lidem pro ně končí poskytnutím finančního obnosu. V neposlední může mladý člověk využít služby úřadu práce, který umožňuje, v případě, že není při odchodu z ústavu zajištěno pracovní místo, rekvalifikaci nebo jen pouhé zprostředkování nabídek práce (Lejsková, 2017).

7.4 Aktivita neziskových organizací

V této kapitole nastíním několik programů, které mohou pomoci mladým dospělým zapojit se do samostatného života a překonat problémy, které jsou se začátky samostatného bydlení spojené. Nutno podotknout, že vzhledem k medializaci dětských domovů a ústavní výchovy vůbec, je toto téma velmi živé a aktuální, není tedy možné obsáhnout všechny programy a projekty, které se daným tématem zabývají.

7.5 Rozhled

Jedná se o čtyřměsíční program, který je zaměřený na kariérní růst, volbu povolání a motivaci ke studiu. Dále se zaměřuje na rozvoj nadání a dovedností, jejichž kompletní osvojení by mohlo vést k osamostatnění, a hlavně uplatnění se na trhu práce. Zúčastnit se programu mohou mladí lidé ve věku od 17 do 21 let. Vybírá se vždy maximálně 20 mladých lidí, kteří se budou moci zúčastnit, Organizace Nadání a dovednosti o.p.s. se tak snaží o individuální přístup ke všem zúčastněným. Účastníci jsou pečlivě vybíráni, a kromě dětí z dětských domovů se mohou účastnit i děti a mladí dospělí, kteří jsou ze sociálně slabých rodin. Účastníkům je nabídnuta široká škála činností, které by jim v rozvoji měly pomoci. Těmito aktivitami jsou například exkurze a stáže v různých organizacích, dále kariérní poradenství, víkendové workshopy a účast na Career days nechybí ani odborný mentoring. Samozřejmostí je možnost výběru kurzu dle zaměření a potřeb účastníka (Rozhled, © 2019).

7.6 Začni správně

Cílem tohoto projektu je komplexní integrace mladých lidí, kteří opouštějí dětský domov nebo odcházejí z pěstounské péče do samostatného života. Řeší všechny otázky, které by mladý dospělý při vstupu do samostatného života mohl mít - hledání bydlení, finanční gramotnost, vynechán není ani rozvoj osobnosti. Projekt je realizován v rámci pravidelných setkání a zároveň pomocí e-learningových materiálů, které jsou účastníkům zdarma poskytovány a které jsou rozděleny do čtyř kategorií a to: práce, finance, bydlení a osobní rozvoj. V těchto čtyřech kategoriích se nese v podstatě celý kurz, který mladí dospělí absolvují. Projekt tak ukazuje na čtyři základní pilíře, které je potřeba zajistit při vstupu do samostatného života. Vyjimečnost projektu spočívá v motivaci k aktivitě nejen během programu, ale i po jeho zakončení a opuštění ústavní výchovy. Díky ocenění Bílá

vrána může projekt oceňovat a udržovat kontakt s bývalými účastníky a dále je podporovat v jejich snažení (Začni správně, © 2019).

7.7 Programy organizace Mimo domov z.s.

Společnost Mimo domov z.s. propojuje správné lidi. Pro děti z dětských domovů hledá například vhodné neziskové organizace, které by jim svou působností mohly samy o sobě pomoci. Dále má ve svém portfoliu několik vlastních projektů, které se právě na tuto cílovou skupinu zaměřují. Mezi jejich projekty patří například New job new life, kdy se společnost spojuje s nadací Terezy Maxové a snaží se maximalizovat šance uplatnění na trhu práce pro děti odcházející z dětských domovů. Projekt PatrON podporuje mladé muže, vyrůstající v ústavní výchově při zapojení se do společnosti. Funguje na principu patronátu, kdy každý zapojený získá svého patrona, který se snaží ho provést úskalími začátku samostatného života. Velkým benefitem projektu je pak přidaná hodnota projektu a to, že každé dítě zapojené do projektu získává „svého“ patrona a má se tak kdykoli na koho s důvěrou obrátit. Poslední zmíním projekt Správný start, jehož cílem je komplexní příprava na budoucí život. Intenzivní péče o děti, které se připravují na odchod z ústavní výchovy, trvá jeden rok. Pomocí kurzů a seminářů se snaží děti zapojené do projektu odnaučit špatné návyky, a naopak přijmout návyky nové. Účastníci projektu nejen nasbírají pracovní zkušenosti, které jim pomohou při dalším uplatnění na trhu práce, ale také absolvují vzdělávací kurzy, které jsou vedeny odborníky. Například kurzy finanční gramotnosti vedou členové investiční skupiny. Přesně dětem vysvětlují nástrahy půjček a jiného získávání „rychlých peněz. Zároveň účastníkům pomohou s plánováním domácího rozpočtu nebo založením bankovního účtu (Mimo domov, © 2019).

8. Výzkumná část

8.1 Cíle

Cílem této bakalářské práce bylo:

Hlavní cíl: Zjistit, jak je vnímán přechod mladých dospělých z ústavní výchovy do samostatného života literaturou a zákony.

Dílčí cíl 1: Zjistit, jakými metodami a technikami je možné těmto mladým dospělým přechod do samostatného života usnadnit.

Dílčí cíl 2: Zjistit, jak vnímají přechod do samostatného života děti v dětském domově, jaké jsou jejich představy a jejich připravenost na tento přechod.

Výzkumné otázky jsem vzhledem k určeným cílům bakalářské práce definovala takto:

- 1) Jakým způsobem jsou děti připravovány na odchod z ústavního zařízení?
- 2) Jakými technikami a metodami je možné takovým dětem pomoci v jejich společenské integraci?
- 3) Jakou představu mají děti konkrétního dětského domova o svém budoucím životě a jak se tyto představy shodují s realitou?

9. Metodika

9.1 Metody a techniky sběru dat

K provedení výzkumu mé bakalářské práce jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Využila jsem sekundární analýzu dokumentů poskytnutých dětským domovem, mezi kterými jsou i data z dotazníků, které slouží pro práci v nejmenovaném programu neziskové organizace. Kvalitativní výzkum dle Švaříčka (2007) pracuje se slovy a textem, a to zejména pomocí rozhovorů, dat z pozorování a dat z dokumentů. Z těchto aktivit vychází i můj výzkum. Dále se výzkumník snaží popisovat jednotlivé skutečnosti, které vypozeroval a zasazuje je do lokálních souvislostí výzkumu (Hendl, 2016). Kvalitativní výzkum je procesem sběru dat, jejich analýzy a interpretace (Švaříček, 2007). Výzkum je možné charakterizovat jako subjektivní a významné právě pro určitou oblast, ze které vychází zkoumaná témata a je zaměřen na konkrétní zařízení, ze kterého pochází všichni aktéři výzkumu.

Pro cíle výzkumu byla stanovena metoda analýzy dokumentů, které přímo souvisí s programem, který absolvovali mladí dospělí v konkrétním nejmenovaném dětském domově. Před započítím výzkumu je potřeba se rozhodnout, jaké úrovně textů budou analyzovány (Baum, 2014).

Podkladem pro analýzu dokumentů byla data z dotazníků, které vyplňovaly děti z nejmenovaného dětského domova při vstupu do programu, který je má připravit na samostatný život. Program komplexně řeší právě situaci mladých lidí před odchodem z ústavní výchovy. Program pracuje na území celé České republiky a díky tomu umožňuje setkávání mladých dospělých z různých míst a s různými osudy. Cílem projektu je úspěšný vstup mladých dospělých z cílové skupiny do samostatného života. Cílovou

skupinou tohoto programu jsou děti v ústavní výchově od patnácti let věku. Program pracuje formou seminářů, kdy vždy před začátkem tématu rozdává školitel mladým dospělým dotazník a po absolvování 40 ti hodin semináře tento dotazník mladí dospělí vyplňují znovu. Je důležité zmínit, že 40 hodin je rozděleno do několika víkendových setkání, která se odehrávají mimo ústavní zařízení. Evaluační fází tohoto projektu je sama připravenost na samostatný život. Dotazníky pro vstup do jednotlivých oblastí vyplňují mladí dospělí před nástupem do jednotlivých bloků a následně po jejich dokončení. Dotazníky pak procházejí mentoři a přednášející, analyzují pokroky jednotlivých zúčastněných, součástí je i poslední opakování, kde se zaměřují na věci, které skupině dělaly v dotazníku největší problém.

Dalším možným vyhodnocením projektu je samotné zvládnutí mladých dospělých samostatný život, kdy mohou využívat formu mentoringu a doprovodu svých mentorů z projektu i po odchodu z dětského domova. Tato fáze vyhodnocování projektu stále probíhá. Pro vyhodnocení a dosažení cíle práce jsem dále analyzovala osobní složky jednotlivých dětí a jejich současnou situaci. V osobních složkách jsem se zaměřila na zprávy a dokumenty z programu přípravy mladých dospělých na samostatný život. Tento program probíhá vždy jednou za 3 - 4 měsíce o víkendu pomocí výukových a zážitkových bloků a jako cíl si klade připravit mladé dospělé na odchod ze zařízení a také přípravu na kvalitní samostatný život. Program je rozdělen do čtyř hlavních výukových bloků, kterými jsou: práce, bydlení, finance a osobní rozvoj. Pro každou kategorii je vytvořeno několik variant besed, přednášek a her, ve kterých si děti mohou vyzkoušet různé modelové situace, dozvědět se důležité informace například o vedení bankovních účtů o možnostech financování bydlení, nebo se naučit zvládat stres a naučit se základy time managementu. Před a po každém takovém školení každé dítě vyplní jednoduchý dotazník, jehož cílem je zjistit jaká je jedincova orientace v dané problematice před a po proběhnutí školení. Za nutné považuji zmínit, že někteří jedinci mohou mít k programu v různých obdobích různé postoje. Mohou program sabotovat, naprosto ignorovat, nebo zapáleně plnit úkoly. Záleží na jejich motivaci a aktuálním psychickém rozpoložení. Zaměřila jsem na při analýze na blok finance, protože ten jako jediný absolvovali všichni respondenti. Dalšími bloky bylo zaměstnání a práce, bydlení a osobnostní rozvoj. V bloku práce a zaměstnání se děti setkávají s modelovou situací, kdy dle příběhu ztratily práci a musí si najít novou, za úkol mají vymyslet, kam by se na práci mohly jít zeptat, kde by mohly

sehnat peníze a tak dále. Rozebrány jsou s nimi i různé typy pracovních úvazků, zvyšování vzdělání, děti si vyzkouší několik pracovních pohovorů a sestaví vlastní životopis. V bloku o bydlení, ubytování a samostatném životě děti propojují znalosti s blokem finance, seznamují se s tím, kolik stojí jednotlivé služby – opravy, vaření, elektřina, voda, také si vyzkouší rozpis úklidových služeb na týden a dozví se i o možnostech financování bydlení. Posledním blokem je osobnostní rozvoj. Tyto semináře jsou asi nejvíce interaktivní a tvořivé. Děti tvoří plakáty se svými hodnotami, sny a přáními. V bloku jsou dále možnosti testů na typologii osobnosti, zvládání konfliktů a nácvik krizových situací. Analýza dat proběhla po udělení souhlasu jednotlivců a na místě, kde jsou dokumenty uloženy. Anonymita všech zůstává zachována.

9.2 Charakteristika výzkumného souboru

Souborem pro výzkum byli mladí dospělí, zapojení do edukačního projektu, z nejmenovaného dětského domova. Celkově bylo analyzováno pět mladých dospělých z onoho zařízení. Respondenti byli vybráni záměrným účelovým výběrem a splňují požadavky výzkumu, a to: zapojení v programu přípravy na samostatný život a dále pak samostatný život (více než rok) mimo zařízení. Analýza dokumentů proběhla se souhlasem všech mladých dospělých.

Tabulka č.1: Identifikace jednotlivých aktérů výzkumu

Mladý dospělý	Roky strávená v DD	Roky mimo DD – vedení samostatného života	Věk při opuštění DD
MD1	14	1 rok	19
MD2	9	1 rok	19
MD3	7	2 roky	21
MD4	17	3roky	20
MD5	5	3roky	18

Zdroj: Vlastní výzkum

Většina aktérů výzkumu přišla do zařízení ústavní výchovy v době puberty. Dále platí, že většina z těchto jedinců neopouštěla dětský domov hned v osmnácti letech. Čas strávený v dětském domově se pohybuje průměrně kolem 10 let, najdeme zde výjimky, které prožily v domově celý svůj život i takové, které se do ústavní péče dostaly až v pubertálním věku.

9.3 Etika výzkumu

Aktéři výzkumu byli ubezpečeni o anonymitě jejich dokumentů. Všichni byli seznámeni s mým výzkumem a potřebami jejich osobních dokumentů. Byl jim předán informovaný souhlas, kde bylo podrobně rozepsáno, pro jaké účely budou jejich dokumenty použity. Jednu kopii si ponechával aktér výzkumu, druhá kopie zůstala výzkumníkovi.

9.4 Výběr výzkumného vzorku

Aktéři výzkumu byli, jak je již výše naznačeno, vybráni metodou účelového/záměrného výběru. Cíleně jsem tedy vyhledala aktéry, kteří splňovali všechna kritéria pro výzkum. Dále pak takové, kteří s výzkumem a poskytnutím svých informací souhlasili. Kritéria stanovená pro výběr aktérů byla:

- Život v dětském domově v době, kdy se připravovali na samostatný život
- Odchod do samostatného života z dětského domova (nikoli okamžitý návrat k biologické rodině)
- Účast na programu, který vede k přípravě na samostatný život

Při výzkumu bylo použito prostý záměrný výběr, ten je charakteristický dostupným souborem, časovou efektivností a taktéž efektivností ekonomickou (Milovský, 2006).

10. Výsledky

Data byla získána pomocí rozborů dokumentace, popřípadě doplňkových otázek a zpracována metodou vytváření trsů. Pro přehlednost jsem se snažila uvádět získaná data porovnat a zobecnit.

10.1 Informace o mladých dospělých zapojených do výzkumu

Tab.2: Zařízení je dnes známo, jak mladý dospělý žije

Mladý dospělý	Je známo kde a jak žije (jaro 2020)
MD 1	ano
MD 2	ano
MD 3	ano
MD 4	ano
MD 5	ano

Zdroj: Vlastní výzkum

Zařízení má zprávy o jednotlivých mladých dospělých, kteří zařízení opustili. Je důležité zde zmínit, že právě proto jsem si tyto mladé dospělé a rozbor jejich situace pro výzkum vybrala. Pro výzkum bylo také důležité identifikovat v jakém prostředí mladý dospělý žije a jaké jsou jeho sociální vazby a kontakty. Z tabulky 3 (Tab.3) vyplývá, že sociální kontakty jsou důležité hlavně v oblasti bydlení – tedy zda mladý dospělý navázal nebo trvale udržuje vztah s partnerem, se kterým žije, nebo zda žije sám, či se vrátil do své biologické rodiny. Každý z nich chtěl žít život mimo biologickou rodinu.

Tab.3: Jak mladý dospělý žije

Mladý dospělý	Žije sám	Žije v současnosti s biologickou rodinou	Žije s partnerem, novou rodinou
MD 1	X		
MD 2		X	
MD 3	X		
MD 4		X	

MD 5			X
------	--	--	---

Zdroj: Vlastní výzkum

MD 2 odcházel do zaměstnání, kde mu bylo poskytnuto také ubytování. K biologické rodině se vrátil až v době, kdy mu bylo nabídnuto lepší místo, a to v blízkosti bydliště rodiny. MD 4 se k biologické rodině vrátil zajímavým způsobem, a to na naléhání mladšího sourozence, který ještě neopustil dětský domov. Sourozenec k němu jezdil na „víkendy“ současně se chtěl ale také vídat s biologickou rodinou, proto MD 4 přesvědčil, že mohou biologickou rodinu navštěvovat spolu. Vzhledem k tomu, že MD 4 měl práci s ubytováním velmi vzdálenou od biologické rodiny, nebyl s nimi do té doby v kontaktu. Po prvotním kontaktu se ale začal opět s biologickou rodinou sblížovat, přestal postupně chodit do práce – protože u rodiny trávil více a více času, vznikly mu dluhy a za biologickou rodinou se přesunul natrvalo. MD 1 i MD 3 žijí v současnosti naprosto izolovaně od svých přátel – jak z domova, tak ze školy i od své rodiny. Ráda bych zmínila, že MD 3 se k biologické rodině pokusil vrátit, ale proběhly zde drobné krádeže, lži a půjčky na členy rodiny, tedy ho rodina vyhodila. MD 3 je v kontaktu pouze se svým sourozencem, kterým je MD 2, který se svou biologickou rodinou od nástupu do nové práce žije. MD 5 už v dětském domově tvořila stabilní pár se svým přítelem a takto stabilním párem jsou do dnes, v současné době plánují založení rodiny. MD 5 se se svou biologickou rodinou nestýká a nemá o ně zájem.

Tab.4: Příjmy mladého dospělého

Mladý dospělý	Stálá práce	Brigády, nárazová práce	Úřad práce
MD 1		X	
MD 2	X		
MD 3		X	
MD 4			X
MD 5	X		

Zdroj: Vlastní výzkum

MD 2 si drží dobrou stálou práci už od doby, kdy byl v dětském domově a chodil na brigádu – zařízení mu pak nabídlo stálé zaměstnání ve svých pobočkách. MD 5 několikrát změnil práci, ale v pracovním procesu je od té doby, co opustila dětský domov. MD 1 měl při odchodu z dětského domova za sebou několik profesních kurzů a absolvovanou střední školu, po opuštění domova měl sice stálou práci, ale brzy do ní přestal pravidelně docházet a dostal výpověď. Jeho příjmy jsou teď z nárazových přivýdělků, které jsou hlavně z oblasti natáčení a focení intimních snímků. MD 3 měl také stálou práci, když odcházel z dětského domova, bohužel do práce nechtěl docházet. O jeho zapojení do pracovního procesu se snažila i personalistka firmy, ve které pracoval, sehnala mu bydlení a dohlížela na jeho pracovní kázeň. I přesto ale MD 3 několikrát do práce nepřišel, ignoroval vytykáací dopis a z práce byl vyhozen. V současnosti ho personalistka firmy zapojila do práce na jiné pobočce a opět na něj dohlíží, jedná se ale pouze o častější brigádu. MD 4 je na úřadu práce (dále jen ÚP) registrován od doby, kdy se vrátil k biologické rodině, při kontaktu se snaží vysvětlovat, že je málo práce a že se aktivně snaží shánět zaměstnání. MD 4 také tvrdí, že v rodině jsou na ÚP registrováni všichni členové a že pobírání podpory je běžnou věcí a nikdo z členů domácnosti do práce chodit nemusí. Sám si tedy protirečí a je vidět, že MD 4 ví, co by měl dělat, zároveň se ale pod vlivem rodiny nechává stahovat k životu na sociálních dávkách a bez chození do práce.

Tab. 5: Ekonomická situace mladého dospělého

Mladý dospělý	půjčky	dluhy
MD 1		X
MD 2		
MD 3		X
MD 4	X	X
MD 5	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Tab. 6: Původ dluhů

Mladý dospělý	Půjčky v bance	Půjčky mimo bankovní společnosti – lichváři, kamarádi...	Dluhy na platebních kartách	Dluhy na splátkách tarify mobilního telefonu	Nesplácení nájmu či jiných služeb spojených s bydlením
MD 1		X	X	X	X
MD 3				X	X
MD 4	X	X		X	
MD 5	X				

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulky 5 a 6 ukazují, jak jsou mladí dospělí schopni vést samostatný život, a to po ekonomické stránce. MD 1 je co se týče finanční stránky velmi zajímavým případem. Po odchodu ze zařízení, si založil kreditní kartu, kterou mu nabídla banka, ve které měl založen bankovní účet ještě v době, kdy žil v zařízení. Dluhy, které na jeho jméno vznikly při používání kreditní karty, zvládl splatit a kreditní kartu deaktivovat. Po pár měsících samostatného života mu ale přišel dopis o prodloužení nebo zrušení účtu v bance. „*Bylo tam napsáno, že mám vybrat peníze a pak se účet zruší. Tak jsem je vybral. Ani nevím, že účet ještě existuje.*“ Dle vyjádření MD 1 dostal sdělení od banky s podmínkami zrušení nebo prodloužení účtu. Vzhledem k poplatkům, které za vedení účtu platil, se rozhodl účet zrušit. V dopise si přečetl, že má vybrat peníze. To splnil a svou část „úkolů“ považoval za splněnou. Nebyla podána žádná žádost o zrušení účtu ani doloženy náležitosti, které banka požadovala, a tak je účet dále aktivní. O tom bychom se možná ani já ani MD 1 nikdy nedozvěděli, nebýt dopisu se žádostí o platbu, který přišel ředitelce dětského domova. Dětský domov byl totiž poslední adresou, kterou MD 1 ve svých kontaktních údajích uvedl, proto banka zaslala dopis, požadující splacení dluhu, právě ředitelce zařízení. MD 1 má dále půjčky, jak sám uvedl „od známých a kamarádů“, uvedl, že teď mu nevyšla platba na telefon s komentářem „takhle se to dělá, až budou peníze,

zaplatím to“ a dále uvedl, že s platbou mobilní společnost čeká vždy 10 nebo 14 dní, než začne připisovat penále. Za tu dobu se prý peníze dají vydělat. Poslední položkou jeho ekonomické stránky jsou nesplacené nájem, které dluží na bývalé adrese. Byt, kde MD 1 dluží 4 nájem, mu sehnala ředitelka dětského domova. Pronajímatel nemovitosti si několikrát v zařízení stěžoval na hluk, devastaci společných prostor domu, kde se byt nachází a tak dále. MD 1 byt nakonec beze slova opustil, a ještě předtím prodal některé vybavení, které bylo součástí bytu. MD 3 si po opuštění dětského domova zařídil nejlepší možný tarif, tedy neomezené SMS, volání a internet. Kvůli pracovním potížím ale nestíhal splácet a když se přestěhoval, přestaly mu dopisy od mobilní společnosti chodit. MD 3 si koupil do mobilu kartu, kterou lze dobíjet pomocí kreditu a dluhy na předešlém tarifu neřeší. Dluh na bydlení MD 3 vznikl při nechození do práce. Tento dluh splácí z výplaty. MD 4 tvrdí, že má dluh u bankovní společnosti, přesto, že jsem byla udivena, že by banka půjčila peníze někomu bez práce, stále si trval na svém. Dále si peníze občas půjčí od rodiny či kamarádů. Účet v bance nemá, ani nikdy neměl, vyhovují mu peníze „na ruku“. Co se týká splácení tarifu mobilního telefonu, koupil si telefon za 1Kč, kdy k tarifu měl ještě x měsíců splácet poměrnou částku, která splácela mobilní telefon. Při odchodu zpět k rodině se ale zachoval jako MD 3 a koupil si kartu s možností dobíjení kreditu. Zda a kam mu chodí upomínky či výzvy k úhradě dluhu neví. MD 5 má půjčku u bankovní společnosti, a to na novou kuchyňskou linku, kterou si pořídili společně s přítelem, když zařizovali nový byt. Splácení půjčky bude trvat ještě 5 měsíců, 8 měsíců už mají splacených.

10.2 Zapojení do projektu

Tab. 7: Doba zapojení v projektu

Mladý dospělý	Doba zapojení v projektu (roky)
MD 1	4
MD 2	4
MD 3	5
MD 4	5
MD 5	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Tab. 8: Absolvovaná témata

Mladý dospělý	Finance	Bydlení	Práce	Osobní rozvoj
MD 1	X		X	X
MD 2	X	X	X	
MD 3	X	X		
MD 4	X	X	X	
MD 5	X			X

Zdroj: Vlastní výzkum

Téma finance absolvovali všichni respondenti výzkumu, ráda bych zde tedy prezentovala výsledky právě tohoto tématu, které jsem analyzovala. Otázky dotazníku jsou zaměřeny na témata jednotlivých přednášek a workshopů a základní poznatky, které by si děti z těchto setkání měly odnést.

V dotazníku bylo 9 otázek, které jsou průřezem všech přednášek týkajících se financí, které program nabízí. Otázky byly následující:

- 1) Jaký je rozdíl mezi čistou a hrubou mzdou?
- 2) Víš, jak si sestavit svůj finanční plán a na co v něm nesmíš zapomenout?
- 3) Jak bys popsal dluhovou past?
- 4) Dokážeš vyjmenovat různé druhy exekucí?
- 5) Víš, kde si můžeš zjistit, jestli a kolik dlužíš?
- 6) Jaké jsou nejběžnější druhy bankovních účtů?
- 7) Dokážeš vyjmenovat druhy platebních karet?
- 8) Jaké mohou být příkazy k platbám na bankovním účtu?
- 9) Co můžeš platit přes „SIPO“?

V příloze č.1 a č.2 najdeme tabulky, které ukazují odpovědi mladých dospělých na tyto otázky na začátku programu a také po jeho absolvování.

Z těchto odpovědí můžeme jasně vyčíst, že děti nebyly dostatečně informovány a nemají dostatečně rozvinutou finanční gramotnost. Možná by odpovídaly jinak, kdyby jim o něco šlo nebo kdyby s lektorem mluvily tváří v tvář. Jak sem psala výše, při takovýchto akcích je velmi důležité, v jakém se dítě nachází psychickém rozpoložení a zároveň i jak je motivováno. Každé dítě má totiž individuální plán, podle kterého s ním vychovatelé pracují a dosahují předem dohodnutých cílů. Tyto cíle právě souvisí i s finanční gramotností a samy vychovatelky v dokumentaci uvádějí, že i přes to, že s dětmi pracují velmi intenzivně, děti si někdy informace prostě neberou do hlavy, nebo jsou „líné“ se zamyslet. Většinu věcí by totiž děti podle vychovatelek měly znát už z dětského domova, protože si je neustále opakují.

Stejný dokument, jako před začátkem výukových jednodenních bloků na téma finance a jejich správa, dostali mladí dospělý připravující se na samostatný život i ve chvíli, kdy už měli kurz za sebou – to má za účel ověřit, zda byly informace předány efektivně a účastníci si odnášejí alespoň základy ze všech témat, která se po dobu přednášek a workshopů probírala. Téma financí je v tomto programu rozděleno do čtyř dní přednášek a workshopů, je tedy nutné, aby děti absolvovaly všechny, až potom mohou opět vyplnit formulář. Bloky se odehrávají v různých termínech v průběhu roku, je tedy obtížné získat komplexní poznání ze všech čtyř odvětví, na které je projekt zaměřen, protože děti o víkendech jezdí ze zařízení domů, na návštěvu příbuzných, mají brigády nebo mohou být

nemocné, samozřejmostí je i jejich volba, že se programu nechtějí účastnit – to se ale většinou neděje. Proto jsem výzkum zaměřila na odvětví, které všechny děti komplexně zvládly a já sama ho považuji asi za nejdůležitější oblast, ve které by se mladí dospělí lidé měli vzdělávat. Výsledky po absolvování všech přednášek jsou zaznamenány v příloze č. 2.

10.3 Zvýšení finanční gramotnosti

Z tabulek jasně vyplývá, že po absolvování programu měli mladí dospělí jasnější představu o financích, byli vzdělanější v oblasti finanční gramotnosti a celkově se v tématech orientovali. Při hodnocení kurzů sami uváděli, že spoustu věcí již znali z domova a když si je na přednáškách připomněli, už hned věděli, o čem je řeč. I přesto jim přednášky připadaly zajímavé a byli rádi, že program absolvují.

Děti po absolvování kurzů dále pokračovaly v přípravě na samostatný život v zařízení dětského domova. Tam se dále sebevzdělávaly pomocí příruček, simulací situací a vychovatelek a snažily se co nejvíce připravit na všechny situace, které může samostatný život přinést.

10.4 Odchod ze zařízení

Samotný odchod ze zařízení pak probíhá velmi klidně. Mladý dospělý společně se sociální pracovnící, svou vychovatelkou a ředitelkou zařízení si shání práci a ubytování a má toto nalezeno ještě dříve, než dokončí svou přípravu na budoucí zaměstnání. Výjimkou jsou samozřejmě odchody na vlastní žádost nebo odchody zpět k biologickým rodinám, tam často mladí dospělí odcházejí hned ve věku plnoletosti a to, i když nemá dokončené střední či učňovské vzdělání. Ředitelka zařízení dává každému mladému dospělému, který odchází s dokončeným učňovským nebo středoškolským vzděláním finanční příspěvek v hodnotě 25 000,- a pokud odchází do samostatného bydlení tak také sponzorský balíček, který obsahuje vybavení do domácnosti jako jsou hrnce, povlečení, záclony, ručníky, přístroje a tak dále. MD 1 – 4 odcházeli ze zařízení dětského domova do samostatného bydlení a práce. MD 1 odešel do města, kde žije jeho biologická rodina, má spoustu mladších sourozenců a jeho prioritou bylo zůstat s nimi v kontaktu, dále už při pobytu v zařízení brigádně docházel do podniku ve městě, kde dělal číšníka. Ředitelka zařízení sehnala MD 1 velmi příznivý podnájem, a to nejen finančně, ale také co se týká lokality. MD 1 vydržel v nájmu a práci asi kolem šesti měsíců. Nejprve začal krást v práci,

ze které ho později vyhodili, pak přestal splácet nájem a začaly se nabalovat i další dluhy. Současnost všech mladých dospělých jsem již popsala výše. MD 2 odešel do práce, kde mu bylo nabídnuto i ubytování, tuto práci MD 2 sehnal přes jednu z nadací a už v době, kdy studoval a žil v dětském domově si v této práci přivydělával jako brigádník. V současné době ho dle dostupných informací čeká povýšení na vyšší pozici. MD 3 měl přesně stejný osud jako MD 2 a z dětského domova odcházel do práce, jejíž součástí bylo i ubytování. V současnosti pracuje ve stejné společnosti, ale na jiné pobočce a snaží se, i přes své dluhy, začít znovu a některé dluhy splácí. MD 4 odcházel do místa, které mu nabídla škola, ve které se vyučil. Měl zde sehnané i ubytování, které bylo součástí majetku firmy, ve které pracoval. MD 5 odcházel do společného bydlení s partnerem, se kterým se seznámil na střední škole. Vztah trvá do současnosti. MD 5 si po odchodu z dětského domova k maturitě v oboru sociální práce dodělal ještě maturitu na střední zdravotnické škole. Dle jeho slov si tak chtěl zvýšit možnosti uplatnění na trhu práce. S partnerem se v současnosti snaží založit rodinu, žijí v pronajatém bytě.

10.5 Pomoc zařízení

Poslední analyzované dokumenty byly dokumenty programy rozvoje osobnosti dítěte (dále jen PROD) – individuální program vývoje dítěte a seznamy přání účastníků výzkumu. Nevyplněnou šablonu PROD přikládám v příloze 3. PRODu jsou rozděleny do několika základních kategorií, ve kterých by zařízení a jeho zaměstnanci měli dítě rozvíjet a učit.

Kategorie, ve kterých se děti rozvíjí a kladou si dílčí cíle jsou následující: Osobní charakteristika včetně duševních a fyzických potřeb – v této kategorii je hodnoceno chování dětí, jejich náchylnost například hádkám, schopnost uznat chybu a omluvit se, samostatnost nebo motivace k samostatnému životu. Druhou kategorií je vztah k lidem, kde se hodnotí postavení v kolektivu, vztah k autoritám, vrstevníkům, opačnému pohlaví, ale i vztah k sobě samému. Další kategorií jsou vztahy, kontakty a spolupráce s rodinou nebo jinými blízkými osobami, jejich četnost, forma, emoční ladění kontaktů a tak dále. Čtvrtou kategorií jsou sebeobslužné dovednosti jako hygiena, stolování, úprava vzhledu, zdravotní stránka a rizikové chování. Pátou kategorií PRODu je vztah k povinnostem v zařízení, zde se tedy hodnotí pracovní návyky a plnění úkolů a povinností v zařízení. Dalšími dvěma kategoriemi jsou vzdělávací dovednosti – tedy vztah ke škole, domácí

příprava – a zájmy, kroužky a profesní orientace. Pak je v PRODu místo na další významné oblasti života dítěte a poslední kategorií je kategorie nazvaná: přání dítěte.

Dítě společně s vychovatelem vždy v každé kategorii vytvoří dva až 4 cíle, kterých je možné za půl roku dosáhnout a pak také plán, díky kterému vytyčených cílů dosáhnou.

Ráda bych se zastavila u deváté poslední kategorie, tedy přání dítěte. Tyto kolonky často bývají nevyplněny nebo vyplněny jen stroze, a to z důvodu, že přání a sny dítěte jsou zaznamenány většinou metodou jakési „nástenky“ a to výtvarnou formou – například na čtvrtku o velikosti A4 si děti lepí vysněné auto, dům, budoucí povolání, samozřejmě se zde objevuje i oblečení či elektronika. S těmito nástěnkami pak pracují vychovatelky a konfrontují přání dětí s realitou. Na jedné straně čtvrtky jsem našla nalepenou luxusní vilu, elektroniku a na straně druhé poznámky a spočítání hypotéky a průměrnou mzdou.

Když se děti začínají připravovat na odchod do samostatného života, zařízení se jim snaží samostatný život co nejvíce usnadnit formou nácvičku dovedností. Vybrané děti, se mohou přesunout a bydlet v samostatné garsonce – která je v rámci zařízení – kde samy mohou hospodařit a tvořit si náplň dne. Pokud se starší děti přesunou z rodinných skupinek do garsonky, znamená to pro ně samostatné hospodaření, tedy že jim ředitelka zařízení každý týden dává určitou peněžitou částku, která dítěti pokrývá – jízdné, obědy ve školní jídelně, nákupy a k částce přidává ředitelka zařízení i poměrnou část měsíčního kapesného. Kapesné si děti mohou buď ušetřit nebo utratit, to záleží čistě na nich. Nicméně útrata je kontrolována, a to hlavně z důvodu, aby peníze děti neutracely za cigarety či alkohol. Vždy v pondělí večer děti předloží účtenky za nákupy a jízdenky a jakousi týdenní uzávěrku, kde mají napsáno, kolik dostaly, za kolik nakoupily, kolik jim zbylo. Tento přístup i ve vyhodnocení PRODu hodnotí kladně samy děti i vychovatelky. MD 2 ve vyhodnocení PROD píše například toto: *„Líbí se mi, že dostáváme peníze každý týden. Na brigádě je dostávám jednou za měsíc, a to je dlouhá doba. Týden je lepší i když dostávám menší částky.“* MD 5 v hodnocení píše *„Líbí se mi, že si můžu žít po svém a třeba nemusím s malými dětmi na vycházky. Dělal mi problém se donutit k učení. To jsem se musela učit dlouho. Na garsonce se mi zhoršily známky.“* Na tento fakt jsem se zaměřila, protože mi přišel zajímavý a z porovnání vysvědčení, v době před a po nastěhování do garsoniéry, vyplynulo, že až na MD 4 se všem zhoršil na vysvědčení prospěch, na dalších vysvědčeních si tento zhoršený prospěch pak udržovali, nikdo

z mladých dospělých ale neměl stále sestupnou tendenci. Někteří – MD 2 a MD 5 se po adaptaci na nové podmínky srovnali a vrátili se zpět ke školním výsledkům, které měli před nastěhováním do samostatné garsonky. MD 3 a MD 1 naopak začali mít ve škole i výchovné problémy.

11. Diskuze

Výzkumné šetření poskytuje přehled o chování dětí ze zařízení a o jeho změnách během samostatného života. Po současných zkušenostech bych se možná ještě více zaměřila na současný pohled na samostatný život, který vedou mladí dospělí, kteří se účastnili výzkumu. Práce s dětskou psychikou je dle mého názoru jednou z nejtěžších prací vůbec a jedná se o balancování na skutečně tenkém ledě a to obzvláště, pokud se jedná o práci s více dětmi najednou. Každé dítě, a to nejen v zařízení ústavní péče, totiž představuje naprostou individualitu, a to jak po stránce genetické, biologické tak také po stránce sociální. Každé z těchto dětí reagovalo na situace jinak už při pobytu v zařízení, proto jsem ani nečekala identické výsledky u všech zúčastněných. Děti se do dětského domova dostaly v různém věku, za rozdílných okolností, stejně tak se lišila délka jejich pobytu či rodinné zázemí. Zatím co jeden z nich měl za sebou vždy rodinný klan, který se ho snažil „ochraňovat“ před zdánlivými nespravedlnostmi, další zůstal na světě sám a jiný zase žil v dětském domově dobrovolně a na svou vlastní žádost. U dětí v ústavní péči je dle mého názoru důležité, aby měly ujasněnou minulost a znaly reálné možnosti své budoucnosti – například co se návratu zpět k rodině týká. Je nutné dbát na citlivé sdělování těchto závěrů a samozřejmě se také stává, že biologická rodina prezentuje informace jinak, než jaká je skutečnost.

Kolektiv autorů (2016) zmiňuje nejdůležitější témata, která by měla být zahrnuta v systému přípravy a podpory při opouštění náhradní rodinné péče. Na první místo staví kolektiv autorů (2016) vzdělání, dále pracovní uplatnění, bydlení a praktický chod domácnosti, správu financí a řešení výchovných problémů. Na všechny tyto problémy, ať komplexně nebo jako na dílčí problematiku, se snaží poukazovat programy neziskových organizací. Nejdůležitější problémy při odchodu do samostatného života naznačil také Folda (2009) a definoval je jako sociální nepřipravenost, ekonomickou nesamostatnost a absenci emocionální podpory. Fáze procesu přípravy definuje také Běhounková (2015) a to jako první, druhou a třetí fázi. V první fázi Běhounková (2015) přichází s myšlenkou, že příprava na samostatný život by měla začít v momentě, kdy dítě přijde do zařízení

ústavní výchovy. V druhé fázi definuje Běhounková (2015) nový pojem, a to klíčového pracovníka, který by měl zodpovídat za připravenost dítěte na samostatný život – nemělo by se ale jednat o vychovatele, ale jakéhosi „důvěrníka“ (Běhounková, 2015). Poslední třetí fáze má preventivně-terapeutický ráz a opět zde Běhounková (2015) zmiňuje důležitost klíčového pracovníka – důvěrníka – který dítě provází i po odchodu z dětského domova.

Jako nedostatek jednoznačně vnímám jednorázový peněžitý příspěvek dítěti. Příspěvek vystačuje tak na jeden měsíc samostatného života a pak už je dítě bez jakékoli podpory odkázáno pouze na sebe. Dle mého názoru bez finanční rezervy žádný mladý dospělý nemůže zažít správný start do samostatného života.

Odchod dětí z dětských domovů tvoří v současnosti obsáhlou problematiku k diskuzím a je zde velký prostor pro změny a zlepšení. Prostor pro zlepšení vidí Běhounková (2015) například v tom, že mladí dospělí nemají v systému následné podpory a komunitního plánování potřebné zastoupení a chybí i politická podpora jejich problematiky. Tato problematika se časem mění, ohýbá a přizpůsobuje, a to nejen podle potřeb dětí, ale také podle potřeb současné společnosti. Důsledkem takových změn a ohýbaní mohou být ale spíše neefektivní komunitní plány, které nereflektují skutečné potřeby cílové skupiny, tedy mladých dospělých (Běhounková 2015). Jako efektivní a fungující vidím spolupráci úřadů měst, ve kterých se zařízení nachází, zařízeními samotnými a organizacemi, které spíše než komplexní programy pro více dětí, zaměřují svou pozornost na jednotlivce a jeho individuální potřeby. Zde by se uplatnil právě klíčový pracovník, jak jej definovala Běhounková (2015). Klíčový pracovník by, dle mého názoru, byl dostatečně kompetentní a znalý problematiky jednotlivých mladých dospělých, a proto by přechod do samostatného života s jeho pomocí mohl být pro mladého dospělého snadnější a nastolený řád by bylo snazší udržet.

Statistické ročenky školství Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) (2020), je na jaře roku 2020 v České republice 137 dětských domovů jejich kapacita je 4923 dětí. Oproti tomu se u těchto domovů eviduje pouze 242 cvičných bytů, které mají lůžkovou kapacitu pro mladé dospělé jen 1522 lůžek (Statistická ročenka školství MŠMT, 2020). I tato data, dle mého názoru, ukazují, že je zde velký prostor pro zlepšení, a to například v rozšíření kapacity tréninkových bytů, které by simulovaly

skutečný samostatný život. V těchto tréninkových bytech by měl uplatnění právě klíčový pracovník popsaný podle Běhounkové (2015).

Integraci do samostatného života analyzuje Běhounková (2015) a taktéž se zastavuje u faktu, že přípravy na vstup do samostatného života se děje hlavně od patnáctého věku dítěte v ústavní péči.

Kolektiv autorů (2016) dále vymezuje tři kroky k samostatnému životu – příprava, přechod a následná péče. Ke každému kroku je vypracován záznamový arch, který zahrnuje oblasti, na kterých by s mladými dospělými v ústavní výchově měli spolupracovat výchovní poradci, školní metodici prevence, psycholog, asistenti pedagoga, speciální pedagogové – tito všichni by měli dítěti/mladému dospělému vytvořit podpůrnou síť kontaktů. Ta by mu měla přechod usnadnit (Kolektiv autorů, 2016).

Výsledky průzkumu s názvem: Integrace dětí z dětských domovů do společnosti z roku 2015¹ jasně vyplývají zásadní problémy. Těmito problémy výzkum definoval vztahy, kdy jsou děti dle výzkumu příliš fixovány na vychovatelky. Druhým problémem, který byl definován je problém nedostatku informací. Dětem často chybí při odchodu ze zařízení hlavně praktické informace – jako je třeba zařizování věcí a náležitostí na jednotlivých úřadech. Výzkum ukazuje, že poradenství ohledně možnosti sociálních dávek mladým dospělým často podaly až neziskové organizace. Folda (2009) říká, že problematika následné podpory o mladé dospělé odcházející z ústavní péče do samostatného života, je mnohem více v režii neziskových organizací, než služeb, které poskytuje Ministerstvo práce a sociálních věcí nebo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Z vlastního výzkumu ale vidím, že mladí dospělý často odmítají kontakt se sociálním pracovníkem při odchodu ze zařízení a vnímají ho jako další kontrolu. Tedy je pro ně po nějakém čase možná snazší, přijít pro informace do neziskové organizace, než k sociálnímu

¹ Integrace dětí z dětských domovů do společnosti, realizátor průzkumu agentura Ipsos, červen 2015, zadavatel nezisková organizace Mimo domov. Průzkum vznikl za finanční podpory Nadace Komerční banky – Jistota, hlavním partnerem byla nezisková organizace Letní dům a partnerem společnost Bageterie Boulevard. Průzkum byl realizován u 102 dětí v dětských domovech, které opustí domov do jednoho roku, a dále u 27 dospělých, kteří jsou 1-6 let po odchodu z dětského domov

pracovníkovi, jehož pomoc už jednou odmítl, a má ji spojenou s dalším kontrolováním. Výzkum dále uvádí že pro mladé dospělé je problém hospodařit s penězi a že nemají představu o měsíčních nákladech domácnosti. Jako rizikové faktory opouštění ústavní výchovy mladými dospělými tento výzkum definoval: drogovou závislost, bezdomovectví, finanční problémy, prostituci či jiné sexuální služby (IPOS, 2015). Tichý (2010) ve svém výzkumu uvádějí jako jeden z největších problémů, které uvedli mladí dospělí po odchodu z dětského domova, náhlou svobodu. Tato svoboda v sobě zahrnuje obavy, strach, euforii z volnosti. Právě tato euforii je největším pokušením a svádí k riziku experimentů (Tichý, 2010). Ve stejném výzkumu uvádí Tichý (2010), že nejlépe zvládají přechod do samostatného života ti, kteří se ze zařízení nastěhovali přímo ke svému partnerovi, což potvrzuje i můj výzkum. Běhounková (2015) vidí řešení nesnadné situace přechodu mladých dospělých do samostatného života v zajištění sociálních, právních a zdravotnických služeb a také náležitě peněžité podpoře. Tedy opět zde narážím na problematiku motivace pro využívání těchto služeb a odpoutání se od euforie volnosti, kterou definovali Tichý a Vojtková.

12.Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala mladými dospělými, kteří vyrůstají a dospívají v institucionální péči a kteří odcházejí ze zařízení do samostatného života. Výzkumné šetření jsem prováděla pomocí analýzy různých dokumentů, které mi byly poskytnuty dětským domovem ve Středočeském kraji. Získaná data z těchto analýz jsem zpracovávala metodou tvoření trsů. Analyzovány byli dokumenty mladých dospělých, kteří už dětský domov opustili a kteří odcházeli do samostatného života nikoli zpět k biologické rodině. Analýza byla zaměřena na dokumenty, které se vážou k přípravě na samostatný život. Data byla zpracována technikou otevřeného kódování metoda tužka papír. V rámci analýz jednotlivých dokumentů a poznatků o jednotlivých mladých dospělých byly identifikovány jednotlivé kódy, které jsem dále seskupila do kategorií. V první části výzkumu jsou identifikační údaje jednotlivých mladých dospělých a je zde popsána jejich současná situace, tedy stav po minimálně roce stráveném mimo dětský domov. Data se týkají doby mimo dětský domov, současné bytové, finanční a pracovní situace mladých dospělých. Výzkumné šetření jsem vedla se zaměřením na finanční gramotnost a přípravu mladých dospělých na samostatný život v tomto ohledu.

Mým návrhem je zřízení tréninkových bytů mimo areál zařízení a v blízkém městě, které poskytuje veškerou občanskou vybavenost. Dále zapojení do procesu opouštění dětského domova sociální pracovníci v zařízení, protože z výzkumu vyplývá, že se pracovníci v tomto procesu nehraje významnou roli – dle dostupných informací spolupracuje spíše s rodinami a dětmi, které se do rodin vracejí. Jejím úkolem v zařízení by mělo být jakési „představení“ profese sociálního pracovníka právě dětem, které by jeho pomoc v samostatném životě mohli potřebovat nejvíce. Bylo by vhodné mladým dospělým vysvětlit, že pomoc sociálního pracovníka není dalším dohledem a hodnocením jejich počínajícího samostatného života. Pokud by mladý dospělý odmítal pomoc sociální pracovníce, měl by její roli zastoupit mentor z programu přípravy na samostatný život, ve kterém bylo dítě zapojeno. Setkání s mentorem nebo sociálním pracovníkem by probíhalo jednou týdně, tento pracovník by se věnoval právě předávání podstatných informací, které se týkají nejen sociálních dávek, ale také možných nástrah jako například placení sociální a zdravotního pojištění nebo možnosti shánění práce. Pokud by tato spolupráce fungovala, mohla by se postupně rozvolnit a ukončením spolupráce by bylo předání mladého dospělého do evidence terénního sociálního pracovníka v dané lokalitě.

Posledním mým poznatkem je, že jak zařízení ústavní péče, tak neziskové organizace by se neměly zaměřovat v těchto tématech pouze na děti určitého věku. Čím dříve si dítě základy finanční gramotnosti osvojí, tím lépe si tyto základy ukotví a na těchto základech bude pak moci stavět nové a nové poznatky právě z programů neziskových organizací.

13. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi, 2014. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online] [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/17905/analyza.pdf>.
2. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2019. *Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP*. [online] [cit. 2019-11-15]. Dostupné z: <https://www.asvsp.org/standardy/>.
3. BACHÁROVÁ, Gabriela. Kojenecké ústavy nejsou domy hrůzy. *Děti a my*. 2009, roč. 39, č. 4, s. 42. ISSN 0323-1879.
4. BĚHOUNKOVÁ, L., 2015. Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči. Praha: Togga. 208 s. ISBN 978-80-7476-020-4.
5. CECHL, P., HYMPL, J., 2013. *Hejno bílých vran*. Praha: Maxdorf. 104s. ISBN 978-80-7345-371-8.
6. COSSAR, J., BRANDON, M., JORDAN, P., 2016. Child and Family Social Work. 'You've got to trust her and she's got to trust you: children's views on participation in the childprotection system'. *Child & Family Social Work*, 21 (1), 103–112, doi: 10.1111/cfs.12115.
7. DIRADITSILE, K., NYADZA, M., 2018. Life after institutional care: Implications for research and practice. *Child & Family Social Work*, 23(3), 451–457, doi: 10.1111/cfs.12436.
8. FOLDA, J., ed., 2009. *Systém náhradní péče o děti a mladistvé & následné péče o mladé lidi odcházející z náhradní péče v České republice*. Praha: Sdružení SOS dětských vesniček. ISBN 978-80-254-4799-4.
9. GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
10. GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce pro pedagogické obory*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.

11. GÉRINGOVÁ, J. *Pomáhající profese – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3.
12. HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2015. *Psychologický slovník*. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál. 776 s. ISBN 978-80-262-0873-0.
13. IPSOS, 2015. Integrace dětí z dětských domovů do společnosti. [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: https://www.ditearodina.cz/images/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Pruzkum_Integrace-deti-z-detskych-domovu-do-spolecnosti.pdf.
14. JANKOVSKÝ, J. Možnosti a podmínky mezioborové spolupráce v rámci multidisciplinárního týmu. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1. ISSN 1213-6204.
15. JEDLIČKA, R., 2004. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
16. JEDLIČKA, R. a kol., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. 544 s. ISBN 978-80-2475447-5.
17. KASANOVÁ, A., 2008. *Sprievodca sociálneho pracovníka I. rodina a deti*. Nitra: Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov. 449 s. ISBN 978-80-8094-277-9.
18. KNETLOVÁ, Z., et al., 2017. *Čí je to hra? Zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě*. České Budějovice: Krizové centrum pro děti a rodinu. 215 s. ISBN-978-80-904854-6-4.
19. KOLEKTIV, autorů, 2016. *Tři kroky k samostatnému životu: Průvodce sociální prací a komunikací s dospívajícím dítětem v náhradní rodinné péči*. Praha: Kruh rodiny, o.p.s., a Nadační fond J&T.
20. KOPŘIVOVÁ, L. 2006. *Odchod dětí z dětského domova*. Brno, [online]. [cit. 2019-10-21] Dostupné z: http://is.muni.cz/th/68622/pedf_m/DP_Koprivova.pdf. Diplomová práce]. Diplomová práce. MU PF.

21. KOUBOVÁ, J., 2017. Současnost ústavní výchovy v České republice. In: BERNARD, J. et. al. *Náhradní péče o ohrožené děti v některých evropských zemích*. Plzeň: Starý most, s. 9-14. ISBN 978-80-87338-82-7.
22. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 1998. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada. 343 s. ISBN 80-7169-195-X.
23. MACEK, P. 1999. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 8.vyd. Praha: Portál. 207 s. ISBN 80-717-8348-X.
24. MARTIŠKOVÁ, Z., 2012. Odchod plnoletých z dětských domovů. Pardubice. Bakalářská práce. Fakulta filozofická, Univerzita Pardubice.
25. MATĚJČEK, Z. 2008. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 5. Praha: Portál. 108 s. Rádci pro rodiče a vychovatele, sv. 3. ISBN 978-807-3675-042.
26. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 2003. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.
27. MATOUŠEK, O., 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.
28. MATOUŠEK, O., 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál. 271 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 978-80-7367-368-0
29. MATOUŠEK, O., 1999. *Ústavní péče*. 2. vyd. ; rozšíř. a přeprac. Praha: SLON. 159 s. ISBN 80-858-5076-1.
30. MATOUŠEK, O. a kol. 2007. *Sociální služby*. 1.vydání. Praha: Portál. ISBN 987-80-7367-310-9.
31. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015. *Metodický pokyn, kterým se stanoví standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči*. [online]. [cit. 2019-10-20]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/35026_1_1/.

32. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. *Statistická ročenka školství 2019/2020*. [online]. [cit.15.5.2020]. Dostupné z:
<http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.
33. Minimální standard ASVSP pro výuku sociální práce na úrovni vyššího odborného a vysokoškolského vzdělání (obsah studia). In *Asociace vzdělavatelů v sociální práci* [online]. Brno: ASVSP, 24. 3. 2011 [cit. 9. 3. 2020]. Dostupné z:
[\[http://www.asvsp.org/standardy.php\]](http://www.asvsp.org/standardy.php)
34. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
35. MONTESSORI, M., 2007. *From childhood to adolescence: including Erdkinder and The Function of the University*. Amsterdam: Montessori-Pierson. ISBN 978-90-8117246-2.
36. MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ, 2018. *Model sociální služby Domy na půl cesty*. [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z:
https://www.msk.cz/assets/socialni_oblast/model_1_domy-na-pul-cesty.pdf.
37. NADÁNÍ A DOVEDNOSTI O.P.S., 2020. *Rozhled*. [online]. [cit. 2020-01-05]. dostupné z: <https://www.nadaniadovednosti.cz/rozhled/>.
38. NOVOTNÝ, J. S., 2015. *Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících*. Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta. 223 s. ISBN 978-80-7464-700-0.
39. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Portál. 188 s. ISBN-978-80-247-4317-2.
40. PĚCHOVÁ, J., 2017. *Mladí z dětských domovů nejsou připraveni na reálný život* [online]. [cit. 2019-10-11]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek10999.htm>.
41. PLACÁKOVÁ, L., et al., 2011. *Integrace dětí z dětského domova do běžného života* [online]. Praha: Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze [cit. 2018-01-05]. Dostupné z:
http://www.hks.re/wiki/integrace_deti_z_detskeho_domova_do_bezneho_zivota

42. PTÁČEK, R. Vliv náhradních forem péče na vývoj a život dítěte. [online]. Praha: MPSV [cit.2019-11-06]. Dostupné z: www.mpsv.cz/documents/20142/225508/vliv_nahrad.pdf/38ad3f20-f6d8-c586-f77c-897b1fec1b0e.
43. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 2001. *Pedagogický slovník*. 3.vydání. Praha: Portál. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.
44. PŘÍHODA, V., 1974. *Ontogeneze lidské psychiky*. 2.vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 416 s. ISBN 74-06-14
45. ŘEZNÍČEK, I., 2000. *Metody sociální práce*. Praha: SLON. 80 s. ISBN 8085850-00-1.
46. SILLAMY, N., 2019. *Dictionnaire de psychologie*. 2.vydání. Larousse. 304 s. ISBN 978-2-03-590261-0.
47. SLOWÍK, J., *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.
48. SOBOTKOVÁ, N., V., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3.
49. Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2019. *Systém náhradní péče* [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodinav-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/system-nahradni-pece.shtml?fbclid=IwAR0tnU7Ucqm_bU6fNhnZHPfpLmW8NgIFvp2cFYH9zYTiLumLZFvrouerr4
50. ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
51. ŠAŠKOVÁ, H., MERTO VÁ, J., 2012. Care for vulnerable and disadvantaged children in the Czech Republic. *European Journal of Social Work*, 15 (5), 664-678, doi: 10.1080/13691457.2011.577735.
52. TICHÝ, J., 2010. *Problematika socializace dětí po odchodu z dětského domova*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Vojtová Věra.

53. THOMAS, N., PAULSEN, V., 2017. The transition to adulthood from care as a struggle for recognition. *Child & Family Social Work*, 23 (2), 163–170, doi: 10.1111/cfs.12395.
54. VANČÁKOVÁ, M., *Institucionální (ústavní) péče o dítě* [online]. Virtuální knihovna NRP [cit.13-11-2019]. Dostupné z: www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/system-nahradni-rodinne-pece-v-cr/institucionalni-ustavni-pece-o-dite/.
55. ÚLEHLA, Ivan, 2009. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 3. Praha: Sociologické nakladatelství 2, 128 s. ISBN 978-80-86429-36-6.
56. VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. Praha: Karolinum. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
57. VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Sirius, Středisko náhradní rodinné péče. 181 s. ISBN 978-80-87455-14-2.
58. VÁLKOVÁ, J., 2017. *Příprava dětí v dětských domovech na samostatný život*. Zlín. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií.
59. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, 2018. *Dítě v dětském domově*. [online]. [cit. 2019-0219]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-sistezovat/zivotni-situace/dite-vdetskemdomove/?fbclid=IwAR31eF198LgfZt2PIgJrdZz94yEwYZ0he8dMvAEYd88EIJNP3q_k0jTGvtU
60. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, 2007. *Stanoviska 2*. Praha: ASPI. 215 s.
61. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1026-1365 ISSN 1211-1244.
62. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, 2002. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48, ISSN 1211-1244.

63. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48, ISSN 1211-1244.
64. Zákon č.372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, 2011. In *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48, ISSN 1211-1244.

14. PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1: Dotazník dětí před započítím programu neziskové organizace

PŘÍLOHA 2: Dotazník dětí obsahující odpovědi po absolvování neziskového programu

PŘÍLOHA 3: Program individuálního rozvoje dítěte

PŘÍLOHA 1

otázka	MD 1	MD 2	MD 3	MD 4	MD 5
1	Čistou dostanu	Z hrubý dostanu jen část	-	Čistá se počítá z hrubé	Z hrubý jdou odvody-> pak je to čistá
2	Počítám kolik utratím	Musím vědět, kolik utracím	Kolik utratím z toho, co vydělám	Nesmím zapomenout na nic co platím	Příjmy a výdaje
3	Když nemůžu splácet	Když si někdo půjčuje pořád dokola	Když si půjčím s vysokým úrokem	Když se dluhem dostanu do průšvihů	Když nemůžu splácet
4	Prodají mi věci	Prodají mi věci, půjdu k soudu	Vystěhují mě, vezmou mi věci	Seberou mi moje věci	Zabavení majetku, musím splácet
5	V bance	U soudu	Na policii	V bance	v bance
6	Spořicí, normální na placení	S kartou, s internetovým bankovníctvím	-	Normální, na šetření	Klasický, na spoření

7	normální	kreditní	Kreditka	-	S mýma peněžma, na dluh
8	-	Trvalý příkaz	-	-	Platba za zboží
9	-	Všechno	-	zboží	Na poště

PŘÍLOHA 2

otázka	MD 1	MD 2	MD 3	MD 4	MD 5
1	čistá se počítá z hrubé	Hrubou nedostanu, pouze čistou	Čistou dostanu	Čistá se počítá z hrubé	Z hrubý jdou odvody-> pak je to čistá
2	Příjmy výdaje	Příjmy, výdaje, investice	Výdaje, příjmy	Příjmy a výdaje	Příjmy, výdaje a investice
3	Platím půčku další půjčkou	Půjčuju si na splátky – musím splácet i další splátky	Splácím dalšími půjčkami	Splácení půjček půjčkami	Vezmu si půjčku na splacení půjčky z dřívějšíka
4	Vezmou si část mého platu, prodají můj majetek	Prodají můj majetek v dražbě, splácím ze mzdy	Vydraží moje věci	Prodají moje věci	Odvádím peníze přímo ze mzdy

5	V evidenci dlužníků	Na úředě, registr dlužníků	Na úředě	-	V registru dlužníků nebo na úředě
6	Spořicí, osobní	Studentský	Osobní, studentský	Spořicí, osobní	Osobní, studentský, spořicí
7	Na dluh – platím z peněz banky a pak splácím, platím ze svých peněz	Kreditní a karta na dluh	Kreditka	Na dluh nebo s mými penězi	Kreditní a debetní
8	Jednorázový, trvalý	Trvalý, jednorázový, hromadný	Trvalý nebo na jednu platbu	Jedna platba, nebo opakující se platba	Jednorázový, hromadný, trvalý
9	Vše, co musím platit pravidelně	Pravidelné věci – elektřina, nájem	Nájem, voda, plyn	Opakované platby	Pravidelné platby – voda, nájem, odpady, pojištění

Zdroj: Vlastní výzkum

PŘÍLOHA 3: Program rozvoje osobnosti dítěte

NÁZEV ZAŘÍZENÍ

P.O. Box

Program rozvoje osobnosti dítěte – školní rok

Jméno dítěte:

datum narození:

Kompetentní pracovník:

1. Osobnostní charakteristika včetně duševních a fyzických potřeb

Současný stav:

Plán:

2. Vztah k lidem

Současný stav:

Plán:

3. Vztahy, kontakty a spolupráce s rodinou nebo jinými blízkými osobami

Současný stav:

Plán:

4. Sebeobslužné dovednosti

Současný stav:

Plán:

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Současný stav:

Plán:

6. Vzdělávací dovednosti a potřeby

Současný stav:

Plán:

7. Zájmy, kroužky, profesní orientace

Současný stav:

Plán:

8. Další/jiná významná oblast

Současný stav:

Plán:

9. Přání dítěte

Současný stav:

Plán:

S programem rozvoje osobnosti dítěte jsem bal/a seznámen/a, na plánu v jednotlivých položkách se účastním

.....

.....

Podpis dítěte
pracovníka

podpis kompetentního

Dne:

Denní poznatky kompetentní pracovník, ale i další pedagogové zapisují do pedagogického deníku dítěte, další vyhodnocení PROD zpracovává kompetentní

pracovník na základě těchto poznatků o uplynulé a aktuální situaci dítěte/DD, rodina, škola, společenské a právní vědomí atd./ nejméně 1x za půl kalendářního roku. Vyznačí splnění zadaných cílů a úkolů a stanoví nové cíle a úkoly, s nimiž dítě důkladně seznámí, projedná cíle, prostředky, podmínky, s nimiž mohou k jejich dosažení výchovní pracovníci a děti v budoucím období pracovat.